

Búðarárþakki

17. aldar býli í felum

Fornleifar nr. 4 í Hrunamannahreppi, Árnassýslu
Skýrsla um fornleifarannsóknir sumarið 2004

Bjarni F. Einarsson
2004

Forsíðumyndin sýnir lokræsi í bæjargöngum Búðarárþakka. Ræsið hefur væntanlega legið um göngin og út um bæjardyrnar. Ljósmynd. B.F.E. (Stafrænar myndir nr. 31).

FORNLEIFAFRÆDISTOFAN

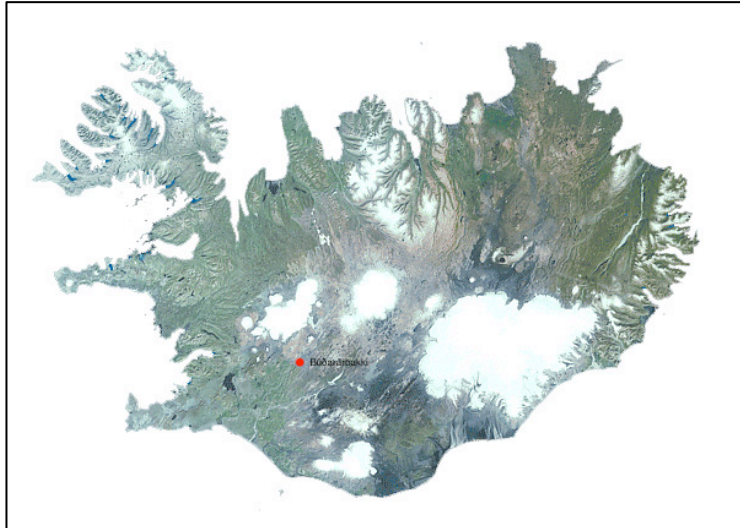
Unnið fyrir Landsvirkjun

© Bjarni F. Einarsson

Nóv. 2004

Efnisyfirlit

1 Inngangur	7
2 Markmið rannsókna	8
I	
3 Úr heimildum	9
II	
4 Hinar meintu leifar Búðarárþakka	13
4.1 Staðhættir	13
4.2 Rannsóknin	14
III	
5 Hinn eiginlegi Búðarárþakki	18
5.1 Staðhættir	18
5.2 Rannsóknin	19
IV	
6 Samanburður og umfjöllun	24
6.1 Um aldur Búðarárþakka	24
6.2 Forna-Lá	25
6.3 Sandártunga	26
6.4 Önnur kot	28
6.5 Aðlögun eða ekki	30
6.6 Hvað segja gripirnir	31
7 Niðurstaða	33
8 Heimildir	34
Tæknilegar upplýsingar	36
Skrár:	36
Litskyggnuskra	37
Stafrænar myndir	45
Fundaskrá	57
Úr fornleifaskrá, nr. 4 í Hrunamannahreppi	59
Úr fornleifaskrá, nr. 5 í Hrunamannahreppi	60

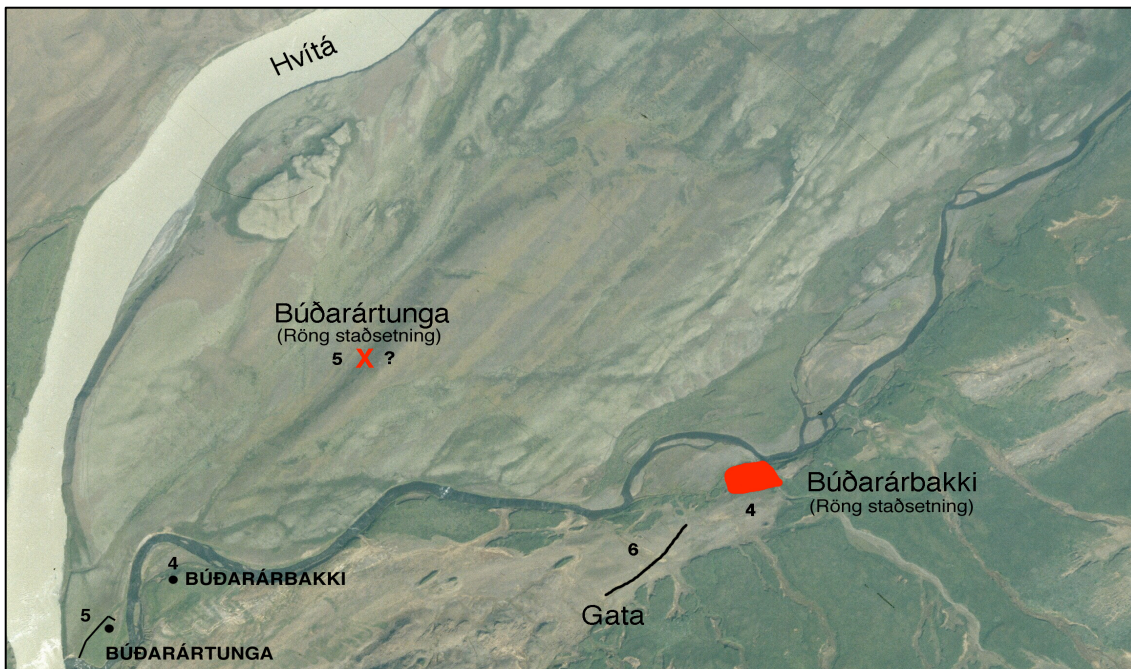

Mynd 1. Staðsetning Búðarárþakka á Íslandi (Landmælingar Íslands. Atlaskort, CD Rom. Reykjavík 2003).

1 Inngangur

Að beiðni Landsvirkjunar tók Fornleifafræðistofan að sér að grafa nokkrar prufuholur og prufuskurði þar sem talið var að eyðibýlið Búðarárþakki (fornleifar nr. 4 í sveitarfélaginu) sé og staðfesta þannig nákvæma staðsetningu bæjarins sem liggur við mörk afréttarlands Hrunamanna í Árnessýslu. Munu sjálf mörkin vera við Búðará þannig að bærinn hefur staðið rétt utan þeirra. Bærinn hefur væntanlega staðið í landi Hamarsholts, sem fór í eyði 1875 og lagðist þá til Jaðars (Örnefnaskrá). Einnig var farið fram á að rústir eyðibýlisins Búðarártungu (stundum kallað Búðartúnga, fornleifar nr. 5 í sveitarfélaginu) yrðu skrásettar og færðar inn á kort. Þær eru í afréttinni.

Aðstoðarmenn við rannsóknirnar voru Kristján Mímisson fornleifafræðingur og Sandra Sif Einarsdóttir fornleifafræðinemi. Uppgröftur fór fram dagana 16. - 27. ágúst 2004. Veður var mjög gott, hlýtt og þurrt.

Mynd 2. Loftmynd með staðsetningu Búðarártungu og Búðarárbakka. Staðsetning fornleifa nr. 6 er óbreytt. Loftmynd: Loftmyndir ehf. Viðbætur: BFE.

2 Markmið rannsókna

Vegna hinnar fyrirhuguðu Sultartangalínu 3 var talið nauðsynlegt að fá úr því skorið hvort meintar minjar eyðibýlisins Búðarárbakki væru örugglega þar sem þær voru merktar inn á kort og GPS mældar í tengslum við mat á umhverfisáhrifum línunnar. Í umsókn til Fornleifaverndar ríkisins segir svo um tilgang rannsókna:

„Tilgangur rannsókna er að fá það staðfest að umræddar minjar séu rústir eyðibýlanna Búðarárbakki og Búðarártunga eins og talið er í skýrslu vegna mats á umhverfisáhrifum. Varðandi Búðarártungu er ekki líklegt að rannsaka þurfi neinar minjar, en það verður aðeins gert ef líkur eru á því að þær séu annarsstaðar en fremst á tungunni við ármót Búðarár og Hvítár.

Ef hinar meintu minjar eyðibýlisins Búðarárbakka eru ekki þar sem þær eru taldar vera í fornleifaskrá eru þær annarsstaðar. Þá þarf að leita þeirra frekar. Sama á við um Búðarártungu“ (Fornleifavernd ríkisins. Umsókn um leyfi til fornleifarannsókna árið 2004. 10. ágúst 2004). Þessum vafa um staðsetninguna var nauðsynlegt að eyða.

Vegna línulagnarinnar þurfti m.a. að taka efni á nokkrum stöðum og setja niður línuvegi sem hótað gat fornleifum. Ekki er hægt að standa vörð um fornleifar sem ekki er vitað hvar eru!

Rústir Búðarárbakka voru friðlýstar árið 1927. Er þriggja býla getið í þeirri friðlýsingu, Þórarinsstaða, Laugahvamma og Búðarárbakka „á suðaustur-bakka Búðarár við veginn“ (Fornleifaskrá 1990:75).

3 Úr heimildum

Elstu heimildir um eyðibýlin tvö Búðarártungu (Búðartungu¹) og Búðarárþakka eru í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns 1709 (Kaupmannahöfn 1918-1921:273, 276-77).

Í Jarðabókinni, segir svo um Búðarártungu í Ytra Hreppi:

„Budarár-tunga heitir syðsti jaðar af Ytra Hreppsmannaafrijet, þar byggði býli fyrir nærri 50 árum einn fjörgamall maður, sem alla hans daga hafði af nýúngagirni skrölt frá einni jörð til annarrar, og búið á 27 jörðum, og setti þetta býli þar í óþakklæti, eða, sem nokkrir ætla, með leyfi nokkurra hreppstjóra, og bjó þar hjer um 4 ár“ (sama 1918-1921:273).

Um þann sem þarna bjó segir á öðrum stað í Jarðabókinni á eftirfarandi hátt:

„Í þessu Túngufelli, (sem fyrrum hafði verið selstaða), reisti byggð fyrir nokkrum og 50 árum Þorkell nokkur (sá sami sem síðar byggði Búðarártungu í Ytra Hreppsmanna afrijet) og bjó þar í eitt eður tvö ár“ (sama 1918-1921:277).

Bæjarstaði Búðarártungu er fremst eða yst í tungunni þar sem ármót Búðarár og Hvítár eru. Eru aðeins nokkrir tugir metra í ármót þessi. Nær engar leifar af bænum eru í dag sýnilegar (sjá nánar fylgirit; fornleifaskrá).

Eftir fjögurra ára búsetu að Búðarártungu byggði áðurnefndur Þorkell sér nýjan bæ á bakkanum handan við Búðarárna.

Um Búðarárþakka segir svo í Jarðabókinni:

„Þar bjó hann [Þorkell] í 9 eður 10 ár afgiftarfrí framan af. Á síðustu árum galt hann í....

Landskuld xx álnir.

Leigukúgildi var ekkert.

Að síðustu flutti hann sig hjeðan í Skógarkot, Túngufells hjáleigu, og dó þar á sama ári, en Búðarárþakki lagðist í eyði, og hefur aldrei síðan bygst, og líkast að aldrei byggist.

Heyskapur var hjer enginn af útheys slægjum nema það, sem hann eins og fyrri sókti í afréttina, en túnið tók nokkuð til að græðast upp, svo hann fekk þar á síðustu árunumhjer um hálfk kýrfóður, en nú er það aftur í örreit komið“ (sama 1918-1921:273).

Í Chorographica Islandica er aðeins Búðartungu getið sem eitt af mörgum eyðibýlum á Hrunamannaafreitti (Árni Magnússon 1955:41). Hvergi er þar minnst á Búðarárþakka. Það mun hafa verið séra Daði Halldórsson í Steinsholti sem skrifaði um þetta í handritinu, sem annars er eignað Árna Magnússyni. Virðist Daði telja að Búðartunga hafi farið í eyði í „plágunni stóru“ 1494-95 eins og sum önnur býli (sami 1955:5).

¹ Nota ég bæði heitin eftir því í hvern ég er að vitna hverju sinni. Annars kys ég að nota heitið Búðarártunga þegar svo ber undir.

Í bréfi séra Jóns Steingrímssonar prests í Reykjadal og sýðar Hruna til hinnar konunglegu „*Commission for oldsagers opbevaring*“ dagsett þann 24. júlí 1818 segir prestur frá öllum þeim fornleifum sem hann taldi í frásögur færandi í sókn sinni. Um eyðibýli í sókninni segir hann:

„*I Hvítárhvömmum nánasta Afréttar-Plátsi fyrir nordan Hamarsholtt, veit Almenníngur ad nefnda adskiljanlega Bæi, er í Fyrndinni skylldu þar hafa stadid, en eydilagts af Heklugosum, hvar á medal eg mynnist, sem þeirra sérlegustu: Búdartúngu, Rógshóla, Lauga, Þórarinsstada og Mörbúfna, og óræk Merki sjást enn til þessara Fornbýla af gömlum Tóptum sem þar eru*“ (Frásögur um fornaldarleifar 1983:213).

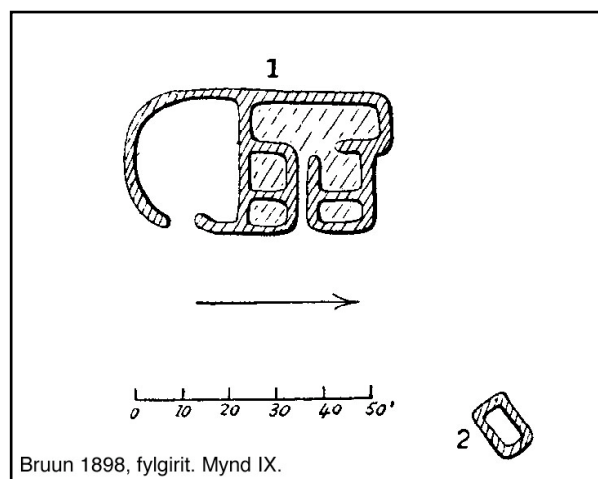
Hvergi minnst séra Jón á Búðarárbakka, eins og séra Daði, sem er all merkilegt sökum þess að þar á að hafa verið búið mun lengur. Daði taldi býlið hafa farið í eyði í „*plágunni stóru*“ en Jón að það hafi eyðilagts í Heklueldum (1104 eða 1693?). Eins og fram kemur hjá Kristjáni Eldjárn þá var algengt að útskýra eyðingu byggða með skírskotun í svartadauða 1402 eða „*plágunni stóru*“. Svipað er uppi á teningnum í Noregi (Kristján Eldjárn 1949:40. Bjarni F. Einarsson 1995:72). Hvergi hefur það verið staðfest að býli sem sögð eru hafa farið í eyði í svartadauða hafi í raun gert það. Yfirleitt hafa þau farið mun fyrr í eyði.

Árni Magnússon og Páll Vídalín hafa greinilega fengið upplýsingar hjá staðkunnugum um aldur rústanna við Búðará þó þær hafi ekki ratað víðar fyrir en Jarðabækurnar voru gefnar út.

Bæjanna er svo ekki getið aftur fyrr en Brynjúlfur Jónsson frá Minnanúpi fer þar um sumarið 1895 í þeim tilgangi að rannsaka byggðaleifar á Hrunamanna-afrétti. Lýsir hann staðsetningu bæjanna nokkuð vel og húsaskipan á Búðarárbakka mjög nákvæmlega (Brynjúlfur Jónsson 1896:3-4). Um Búðarártungu segir að þar sé girðing fyrir ofan græna, slétta og fagra flöt. Engar rústir sjást aðrar en ávöl bunga með steinalögum sem hann segir sýna að þar hafi byggð verið.

Lýsing Brynjúlfs á húsaskipan að Búðarárbakka er svohljóðandi:

„*Rústin sjest nokkurn veginn glöggt. Bærinn hefir verið mjög lítill. Dyr eru mót suðri, og strax fyrir innan þær sín tóft út úr þeim*

Mynd 3. Teikning Bruuns af Búðarárbakka (fornleifar nr. 4 í Hrunamannahreppi) frá 1898. Norður vísar í raun í segul-austur á teikningunni. Lýsing Brynjúlfs er réttari hvað þetta varðar. Hús 2

til hvorrar handar, og fyrir innan þessar enn aðrar, sín hvorum megin. Allar þessar 4 tóftir eru nálægt jafnstórar: rúml. 2 faðmar á lengd (hver) og $1^{1/2}$ (eða nær því) á breidd. Fyrir innan þessar 4 tóftir er hin fimmta þversum, innst í bænum, og kemur gangurinn frá bæjardyrnum inn í suðurhlíð hennar nálægt miðju. Hún er nál. 5 faðma löng og $1^{1/2}$ faðm. breið. Mun það hafa verið baðstofan, en hitt önnur innanbæjarhús. Vestur af tóftunum gengur stór tóft eða lítil girðing, er jeg ætla að verið hafi heygardur. Fjóstóft sjest þar hvergi“ (Brynjúlfur Jónsson 1896:3-4). Brynjúlfur minnst ekki einu orði á rúst nr. 2 sem teiknuð er á mynd. 3. Áttir sem Brynjúlfur nefnir eru seguláttir eða því sem næst (hjá Bruun er gengið út frá því að norður hafi verið inn til landsins í sömu stefnu og Hvítá, en það var málvenja í sveitinni (Örnefnaskrá).

Brynjúlfur virðist ekki vera kunnugt um umfjöllun Árna Magnússonar og Páls Vídalíns á bænum, minnst a.m.k. ekki á Jarðabókina, og segir um aldur býlanna að; „Báðir þessir bæir [Búðarártunga og Búðarárbakki] munu hafa staðið fram á seinni aldir. Ræð jeg það einkum af húsaskipuninni á Búðarárbakka; svo og má líta til þess, að þeir hafa verið byggðinni næstir“ (1896:4). Bruun gengur þá væntanlega út frá því að byggðin hafi hörfað smám saman niður afréttina og endað við Búðará.

Þremur árum síðar fer hinn danski fræðimaður Daniel Bruun um hálendi Íslands, m.a. í fylgd Brynjúlfs Jónssonar til að rannsaka þar ýmsar byggðaleifar víðsvegar um landið. Hann birtir uppdrátt af Búðarárbakka (sbr. mynd 3) en kannaði staðinn ekki frekar.²

Búðarárbakki var svo friðlýstur 1927 eins og fram kom hér að ofan, ásamt nokkrum öðrum eyðibýlum á afréttinni sem „fornt“ eyðibýli. Er staðarlýsingin í friðlýsingunni meginástæða þess að staðurinn var ranglega staðsettur við umhverfismatið. En í staðarlýsingunni segir að Búðarárbakki sé á „suðaustur-bakka Búðarár við veginn.“

Gamli vegurinn upp í afréttina liggur aðeins nokkra metra frá hinum meintu minjum Búðarárbakka (fornleifar nr. 6 í sveitarfélaginu). Engir aðrir vegir eða slóðar eru sjáanlegir á svæðinu. Til merkis um þennan gamla veg eru tvær vörður handan við Búðarána sem varðað hafa þennan veg.

Vegna vinnu við umhverfismat Sultartangalínu 3 var línustæðið og nánasta umhverfi þess kannað á vettvangi með tilliti til fornleifa. Fór könnun þessi fram í ágúst – október 2001 eins og áður er getið. Í umhverfismatskýrslu segir svo um hinar meintu rústir Búðarárbakka: „Í dag er ekki hægt að sjá hvernig býlið hefur litið út og ekki hægt að segja með fullu öryggi að það hafi fundist, þó að líkurnar á því séu miklar.

² Grein Bruuns er þýdd á íslensku og þar er búið að bæta við upplýsingunum sem fram koma í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns (Bruun 1898:55).

Hugsanlega hefur einhver vitneskja um staðinn legið fyrir þegar hann var friðlýstur, vitneskja sem undirrituðum er ekki kunn nú. T.d. að þarna hafi staðið býli áður en Þorkell bóndi byggði upp staðinn“ (Bjarni F. Einarsson 2001:11).

Nokkru síðar segir svo: „*Heppilegt væri að fá það staðfest með prufuholugrefti hvort þetta væru meintar minjar býlisins eða ekki svo hægt verði að útiloka önnur svæði“ (sami 2001:20). Þessi vafi kallaði á rannsókn og staðfestingu á staðsetningu býlanna.*

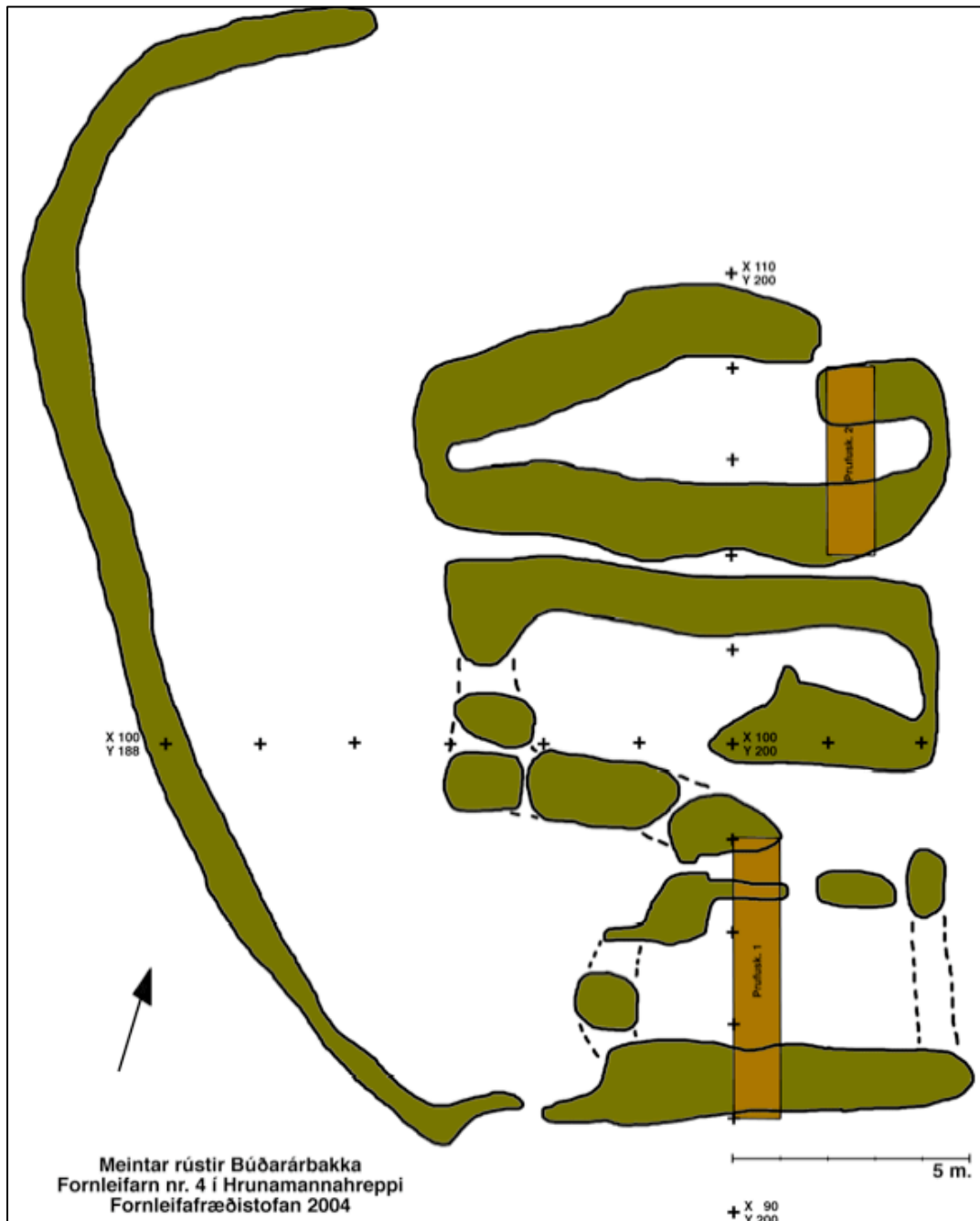
Eyðibýlið Búðarártunga var ekki kannað á vettvangi þegar umhverfismatið fór fram vegna ófærðar. Það var hins vegar gert þegar rannsóknirnar stóðu yfir (sjá meðfylgjandi fornleifaskrá).

Uppgröftur hófst á bakkanum þann 17. ágúst 2004. Snemma varð ljóst að þar var ekki allt með felldu. Ekki fannst tangur né tetur af einu né neinu sem bent gat til mannvistar á staðnum. Verður nú nánari grein gerð fyrir rannsóknunum og mun efninu verða skipt í tvo staði; annars vegar meintar minjar Búðarárakka (II – hluti) og hinsvegar hinar eiginlegu minjar Búðarárakka (III – hluti).

Mynd 4. Yfirlitsmynd af hinum meintu rústum Búðarárakka. Í bakgrunni rennur Búðaráin og við sjóndeildarhringinn eru Jarlshetturnar utan í Langjökli. Horft til NV. Ljósm. BFE (Stafrænar myndir nr. 3).

II

Mynd 5. Planteikning af hinum meintu (og friðlýstu) rústum Búðarárþakka. Norður vísar í segulnorður (Frumt. KM/SSE. Hreint. BFE.).

4 Hinar meintu leifar Búðarárþakka

4.1 Staðhættir

Í umhverfismatinu er staðháttum m.a. lýst svohljóðandi: „Ca. 30 m SV af Búðará, á eyri undir árbakka, framan við gróið gil. Vestan við læk.“ GPS

mælingin sem gerð var þá staðsetti rústirnar við N64°21.30 W020°01.63 (skekka <10 m). Árbakkinn ofan við hinar meintu rústir er nokkuð vel gróinn á köflum, en illa blásinn á öðrum. Nánasta umhverfi hinna meintu rústa er vel gróið og votlent. Fast upp við hinar meintu rústir að ofanverðu (sunnanverðu) er mýrarfláki á stærð við hinar meintu rústir og lækjarsytrur báðum megin við þær, sem renna í Búðará.

Einkennandi fyrir landslagið er hlykkjótt Búðaráin og langar og aflíðandi brekkur upp af henni til suðausturs. Fjallasýnin er býsna mikil til norðurs þar sem sér til jökla.

4.2 Rannsóknin

Sett var upp eigið hnitakerfi og var ákveðið að hafa miðpunkt kerfisins X 100 Y 200 og hæðarpunkturinn var skilgreindur á stein við X 79,30 Y 205,90. Hæð hans yfir sjávarmáli var ekki skilgreind. X óx til norðurs og Y til austurs. GPS mæling á hæðarpunktinum var N64°21.261 W020°01.629 (skekka 5 m). Hæð hans yfir sjávarmáli var ekki skilgreind.

Stungið var ofan af öllum prufuskurðum og prufuholum og síðan grafið á hefðbundinn hátt eins langt niður og þurfa þótti.

Teknar voru stafrænar myndir og litskyggnur af gangi rannsóknarinnar. Planteikning af hinu meinta bæjarstæði var teiknað í mælikvarðanum 1:100, en nægja þótti að teikna hluta af sniðum í mælikvarðanum 1:20 í sín hvorum prufuskurði og lýsa sniðum í prufuholum.

Engin sýni voru tekin og engir gripir fundust við hinar meintu rústir Búðarárbakka.

4.2.1 Prufuskurður 1

SV – horn hans var við X 92 Y 100. Skurðurinn var 1 x 6 m langur og dýpt hans um miðbikið ca. 0,4 – 0,6 m. Var hann dýpri til endanna, en S – endi var 1,2 m djúpur þar sem hann var dýpstur. N – endi var 1 m djúpur. Snið endanna var teiknað (sjá mynd 6).

Staðsetning skurðarins var ákveðin út frá þeim grun að syðsti hluti hans færi í gegnum A – vegg syðra hólfsins á hinni meintu rúst skv. teikningu Daniels Brunns frá 1898 (mynd 3).

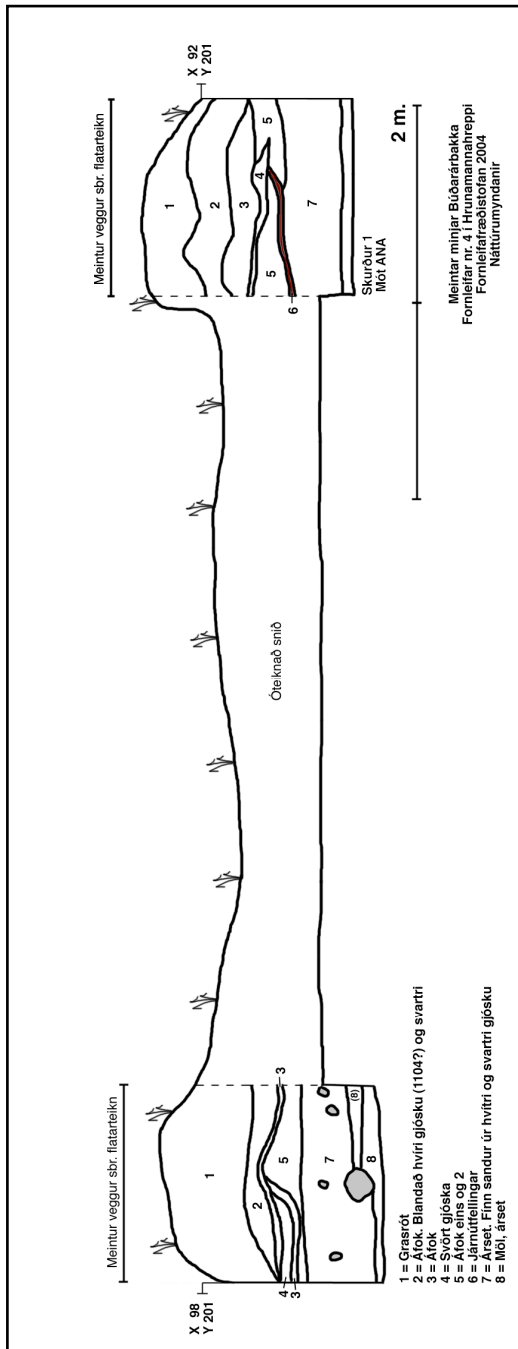
Engar vísbendingar um mannvist komu í ljós.

4.2.2 Prufuskurður 2

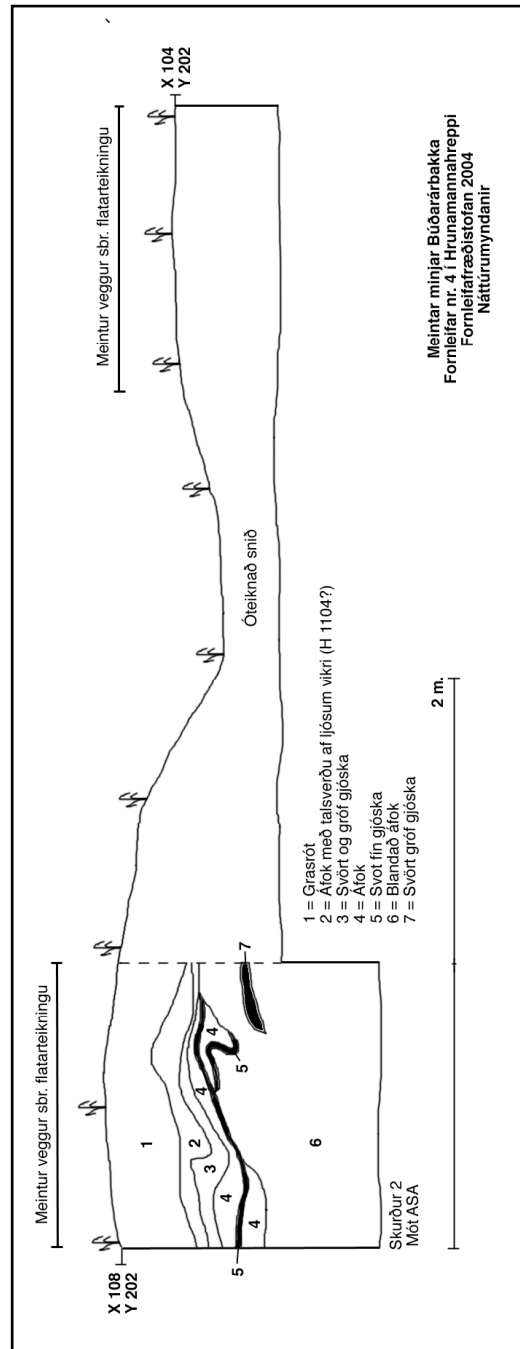
SV - horn skurðarins var við X 104 Y 202. Stærð hans var 1 x 4 m. Dýpt hans var ca. 0,2 – 0,56, en N – endinn var nokkuð dýpri eða 0,9 m. Sá hluti var nákvæmlega teiknaður (sjá mynd 7).

Skurðinum var valinn staður í vestasta rýminu (því innsta) þar sem veggjabrota og gólfs var að vænta skv. teikningu Daniels Bruuns.

Engar vísbendingar komu í ljós sem táknuðu mannvist af nokkru tagi.

Mynd 6. Langsnið í profuskurði 1. Aðeins 1 m breiðir dálkar til endanna voru teiknaðir. Ath. að mælikvarðinn er ekki sá sami og á mynd 7 (Frumt. SSE/KM. Hreint. BFE).

Mynd 7. Langsnið í profuskurði 2. Aðeins 1 m breiður dálkur var teiknaður í norðurenda skurðarins. Ath að mælikvarðinn er ekki sá sami og á mynd 6 (Frumt. SSE/KM. Hreint. BFE).

4.2.3 *Prufuhola 1*

Holan var grafin handan við læk eða lækjarsytru örskammt austan við hinar meintu rústir. Hnitin voru við X 100 Y 225 (SV – horn ætíð mælt í öllum holum). Stærð hennar var 1 x 1 m og mesta dýpt 1,09 m (1 m að jafnaði).

Á 0,41 m dýpi kom í ljós svart og gróft gjóskulag, 1,5 – 3 sm á þykkt. U.þ.b. 5 sm undir því var þynnra og fínna svart gjóskulag. Undir og yfir þessum svörtu gjóskulögum, var ljósleitur vikur áberandi í jarðveginum.

Á 0,78 m dýpi var afmarkað og slitrótt grúslag. Að öðru leyti voru jarðlög all blönduð gjósku, sandi, áfoki og mold. Hugsanlega var jarðvegurinn vatnsborinn (flóð í Búðará?).

Engar vísbendingar um mannvistarlög eða mannvist komu í ljós.

4.2.4 *Prufuhola 2*

Holan var staðsett við X 88 Y 215, einnig austan við áðurnefnda lækjarsytru. Stærð holunnar var 1 x 1 m og mesta dýpt hennar var 1,1 m. Meðaldýpt hennar var 0,95 m.

Á 0,4 m dýpi var svart og gróft gjóskulag ca. 1 – 2,5 sm þykkt. Ca. 3 sm undir því var svart og fínt gjóskulag sem var nokkuð ógreinilegt á kafla. Annars var holan svipuð og prh. 1. Engar vísbendingar komu í ljós sem bentu til mannvistar.

4.2.5 *Prufuhola 3*

Staðsetning holunnar var X 100 Y 215 (austan við lækjarsytruna) og stærð hennar var 1 x 1 m. Mesta dýpt var 0,88 m, en yfirleitt var hún þó 0,82 m.

Á 0,33 m dýpi var svart og gróft gjóskulag og ca. 3 sm undir því var svart og fínt gjóskulag. Víða sást aðeins annað gjóskulagið (virðist hið grófara vanta). Á ca. 0,46 m dýpi var malarlag (ekki alls staðar í holunni). Að öðru leyti voru jarðlög svipuð og í prh. 1 og 2.

4.2.6 *Prufuhola 4*

Holan var grafin við X 110 Y 215 (austan við lækjarsytruna). Stærðin var 1 x 1 m og mesta dýpt hennar var 0,65 m, en meðaldýpt um 0,52 m.

Á 0,25 m dýpi kom svart og gróf gjóska í ljós sem var ca. 2 – 3 sm á þykkt. Um 2 – 4 sm undir henni var svart og fínt gjóskulag sem var ca. 1 sm á þykkt. Var þetta síðasttalda gjóskulag fremur ógreinilegt og slitrótt.

Á ca. 0,4 m dýpi kom í ljós gróf möl sem virðist vera áframburður. Engar vísbendingar um mannvistarlög komu í ljós og jarðlög í stórum dráttum eins og í prh. 1 – 3.

4.2.7 Prufuhola 5

Prufuholan var grafin í áberandi grasi gróinn hól undir brekkunni og voru hnitin X 71,30 Y 199,30. Stærð holunnar var 0,5 x 0,5 m og mesta dýpt hennar 0,75 m.

Á 0,2 m dýpi mátti grilla í svart og gróft gjóskulag. Áberandi mikið var af ljósum vikri í bland við áfokslögin (H 1104?).

Ekkert benti til mannvistar og voru jarðlög eins og áður hefur verið lýst.

4.2.8 Prufuhola 6

Þessi prufuhola var grafin þar sem talið var að Daniel Bruun hafi gert ráð fyrir húsi 2 sbr. mynd 3. Staðsetning hennar var X 64,7 Y 229,8 og stærð hennar var 0,5 x 0,5 m. Mesta dýpt hennar var 0,65 m.

Á 0,45 m dýpi var komið niður á ca. 2 – 4 sm þykkt svart og gróft gjóskulag. Ekkert kom í ljós sem benti til mannvistar og voru jarðlög svipuð því sem áður er lýst.

4.2.9 Prufuhola 7

Holan var grafin í grasi gróinn hól í jaðri mýrar. Er hann dálítið blásinn. Var staðsetning hennar X 88 Y 177,5 og stærðin 0,5 x 0,5 m. Mesta dýpt holunnar var 0,57 m.

Á 0,3 m dýpi kom títtnefnt svart og gróft gjóskulag í ljós, um 1 – 3 sm á þykkt.

Engar vísbendingar um mannvist sáust og jarðlög voru svipuð og áður hefur verið lýst.

Niðurstöður rannsókna við hinar meintu minjar eyðibýlisins Búðarárbakka eru að þarna eru engin mannvirki né mannvistarlög af nokkru tagi, aðeins skemmtilega lagaðar þúfur og bakkar sem náttúran hefur smíðað í samráði við náttúruöflin. Ekki eitt einasta viðarkol, brennt bein eða annað sem tengja má mannvist á staðnum kom í ljós við þessa rannsókn. Er algerlega loku fyrir það skotið að þarna hafi mannvirki nokkurn tímann staðið.

Hin tvö títtnefndu gjóskulög, það grófa og hið fína, eru hugsanlega annarsvegar Heklulag frá 1766 og hinsvegar Kötulag frá 1721 (samanburður við gjóskustöpla hjá Sigurði Þórarinssyni 1949:4). Þriðja svarta gjóskulagið (sbr. nr. 7 á mynd 7 gæti verið Heklulag frá 1693, sem einnig er gróft (sama heimild).

Í nokkur skipti er þess getið að áfokslög hafi verið blönduð ljósum vikri sem getum er að leitt að kunnri að vera gjóska úr H 1103. Þetta ljósa vikurlag er enn á ferðinni á svæðinu og gefur því engar vísbendingar um aldur, enda ekki *in situ* í áðurnefndum jarðlögum.

Breyta þyrfti friðlýsingu og færa hana til betri vegar varðandi staðsetningu Búðarárbakka. Hann stóð ekki þar sem hér var grafið.

Mynd 8. Yfirlit yfir rústir eyðibýlisins Búðarárakka. Sjá má rof í gamla árbakkanum hinum megin við Búðarána. Á bakgrunni myndarinnar sér í Langjökul og Jarlshettur. Horft til N. Ljós. BFE (Stafrænar myndir nr. 15).

III

5 Hinn eiginlegi Búðarárakki

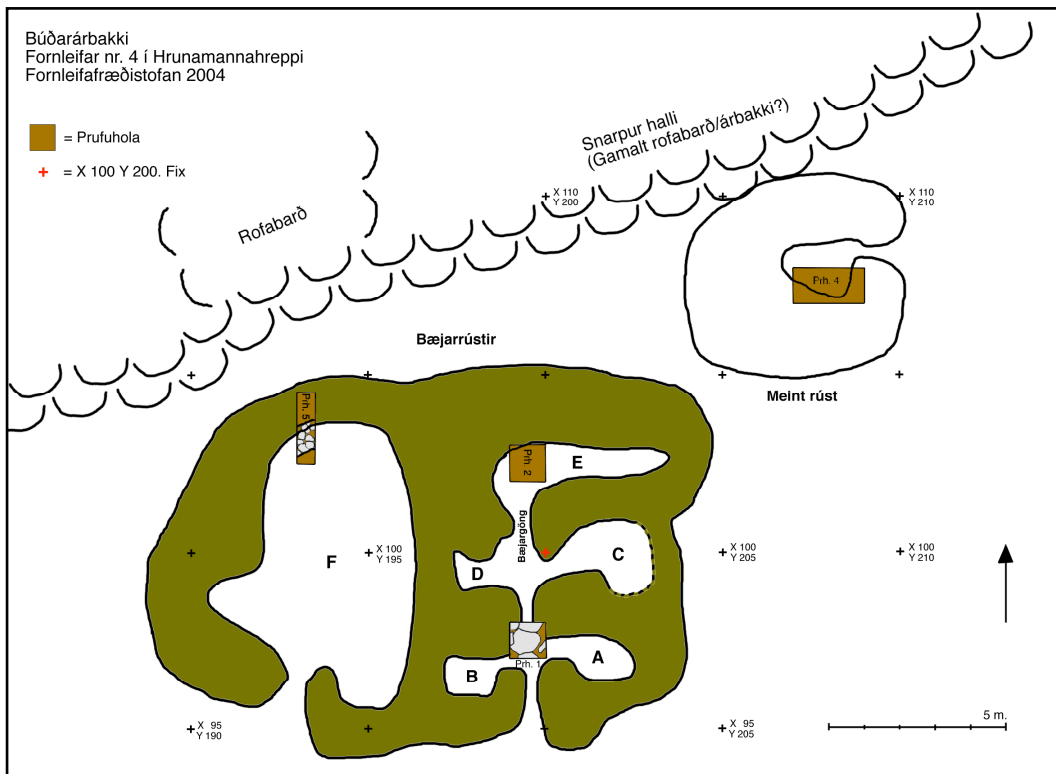
5.1 Staðhættir

Bærinn hefur staðið sunnan megin við Búðará við síðustu beygjuna áður en áin fer um gil eitt og sameinast Hvítá, aðeins nokkur hundruð metrum neðar til vesturs. Er hann býsna framarlega á gömlum grasi grónum árbakka sem fýkur úr á stöku stað og mun laska rústirnar innan fárra áratuga haldi áfram sem horfir. Hallar frá bænum til allra átta, nema til NA. Ekki er þó hægt að tala um hól eða bæjarhól.

Enn eldri árbakki er skammt ofan og sunnan við rústirnar og uppi á honum ræður uppblásturinn ríkjum, þó vera kunni að seinni tíma sáning hafi náð að hemja hann, en ummerki um sáningu mátti sjá um allt þetta svæði.

Vestan, sunnan og austan við rústirnar er gamalt tún, ca. 1/2 - 1 hektari eða svo að stærð.

Búðarárakki er í örskotsfjarlægð frá Búðarártungu, þar sem sá er bæinn byggði bjó áður og ótrufluð sjónlína á milli sbr. mynd 14.

Mynd 9. Planteikning af Búðarárþakka og staðsetningar prufuhola. Ath. að rúst sú sem Daniel Bruun teiknar (sjá mynd 3 hér að framan) suðaustur af bæjarhúsunum reyndist vera náttúrumyndun ein. Sama á við um hið meinta hús á þessari teikningu. Norðurpílan sýnir stefnu hnitakerfisins, en segulnorður var nokkrar gráður til vesturs. Stærðahlutföll eru frábrugðin þeim á myndum 15 og 16. Teikningin ætti að vera ca. 10% stærri (Frumt. SSE/KM. Hreint. BFE).

Bæjarrústin var ca. 11 x 16 m stór (ASA – VNV), veggir eru úr torfi og grjóti, um 1 – 3 m breiðir og 0,1 – 0,3 m háir. Sex hólf eru sýnileg á rústinni (hólf A – F) og eru dyr á þeim öllum. Á hólfum A og C eru dyrnar mót VNV. Á hólfum B og D eru þær mót ASA og á hólfum E og F snúa þær mót SSV. Grilla mátti í trúlega kampsteina við bæjardyrnar eða í suður kampi hólf B.

Rústin er vel gróin grasi og mosa.

Gamall árþakki er aðeins nokkra metra norðan við rústina og í honum er rofabarð sem færast nær henni, sérstaklega hólf F (gerðinu).

5.2 Rannsóknin

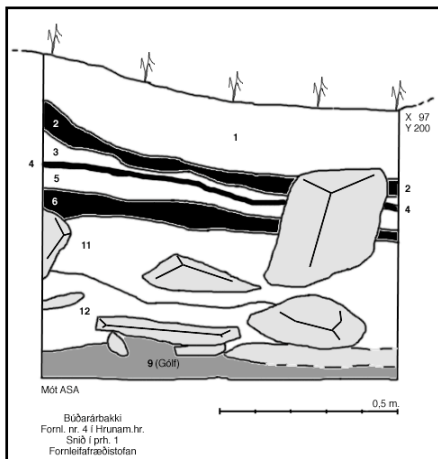
Farið var með nákvæmlega sama hætti á þessum stað og á þeim fyrri. Sett var upp eigið hnitakerfi og miðpunkturinn skýrður X 100 Y 200. Var kerfið látið leggja sig að lögun bæjarins sem var ekki alveg í stefnuna A – V. Því verður norður skv. kerfinu dálítið á skjön við segulnorður (sbr.

planteikningu). Ekki var ástæða að skilgreina sérstakan hæðarpunkt. GPS mæling á miðpuntinum var N64°21.137 W020°03.082 (skekkja 6 m).

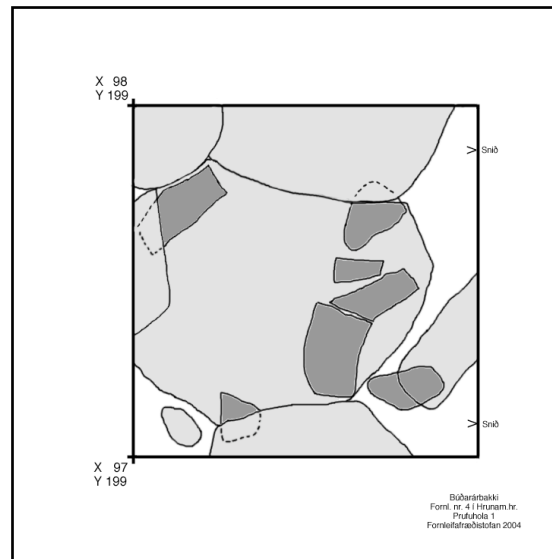
Stungið var ofan af öllum prufuholum og síðan grafið á hefðbundinn hátt eins langt niður og þurfa þótti.

Teknar voru stafrænar myndir og litskyggjur af gangi rannsóknarinnar. Planteikning af hinu meinta bæjarstæði var teiknað í mælikvarðanum 1:100 og snið í prufuholum 1, 2 og 5 í mælikvarðanum 1:20. Ekki þótti ástæða til að teikna snið í öðrum prufuholum. Engin sýni voru tekin.

5.2.1 Prufuhola 1

Mynd 10. Snið í prufuholu 1 í bæjargöngum Búðarárþakka. Lagskýringar eru á mynd 12 (Frumt. SSE/KM. Hreint. BFE).

Mynd 11. Planteikning af prufuholu 1. Dökku steinarnir eru undirstöður undir gölfhellur/ræsishellur. Á milli þeirra var ræsið (Frumt. SSE/KM. Hreint. BFE).

Holan var grafin þar sem vænta mátti að bæjargöngin kynnu að vera. Stærð hennar var 1 x 1 m og staðsetning X 97 Y 199. Mesta dýpt hennar var 0,9 - 1 m.

Á ca. 0,5 m dýpi komu fyrstu viðarkolamolarnir í ljós og meintar þakhellur þar undir og við þær torfflyksur (úr þaki?). Þegar þakhellunum sleppti, á ca. 0,62 m dýpi, kom sjálft gólfið í ljós lagt hellum. Í því voru einstaka brennd bein og viðarkol.

Undir hellunum var greinilegt holrými sem reyndist vera lokræsi sem liggur sennilega út úr göngunum og húsinu til suðurs. Þegar tveimur gölfhellum var lyft kom í ljós að holrýmið náði vel inn í sniðin báðum megin (að sunnan og norðan). Voru gölfhellurnar ofan á minni hellum sem stóðu á rönd. Lokræsið er u.þ.b. 0,5 m á breidd.

Neðst í prufuholunni fannst steinn með gati (Fnr. 5) sem virðist vera lítilliga unninn og notaður sem sakka. Virðist vera búið að slá úr steininum

fyrir línu. Steinninn gæti einnig verið kljásteyn úr vefstað. Nánari verur fjallað um gripi í kafla 5.2.6.

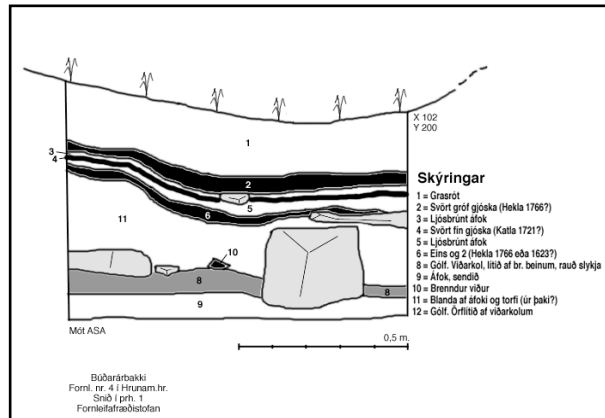
5.2.2 Prufuhola 2

Holan var grafin í því sem Brynjúlfur Jónsson kallar baðstofuna sbr. tilvitnun í hann í kafla 3. Er hún nefnd hólf E á planteikningu. Stærð holunnar var 1 x 1 m og mesta dýpt 0,71 m.

Á um 0,50 m dýpi í NV – horni holunnar fannst örsmá flís úr rauðleir með brúnum glerungi (ekki tekið til handargagns vegna misskilnings). Fimm senti-metrum neðar var komið niður á viðarkol í NA – horni holunnar (leifar af rafti?). Gólfíð reyndist vera á 0,56 m dýpi þar sem dýpst var á það í vestur hluta holunnar. Var gólfíð grátt að lit með rauðleitri öskuslykju (móaska – járnútfellingar). Í því voru viðarkol og lítið eitt af brenndum beinum.

Ofan við gólfíð komu nokkrar hellur í ljós sem túlkaðar eru sem þakhellur, enda torfflykksur við þær (úr þakinu?).

Í prufuholunni fundust tvær hóffjaðrir (Fnr. 1 og 4), ein meint hóffjöður (Fnr. 3) og jaxl, trúlega úr kind (Fnr. 2). Hóffjaðrirnar gætu bent til þess að rými þetta hafi verið notað til að hýsa hest.

Mynd 12. Sniðteikning af prufuholu 2 í meintri baðstofu Búðarárbakka (Frumt. SSE/KM. Hreint. BFE).

5.2.3 Prufuhola 3

Prufuholan var grafin í hús tvö sem teiknað er á mynd Daniels Bruuns (sjá mynd 3). Nákvæmlega engar vísbendingar um mannvist komu í ljós (engin viðarkol, engir veggir, ekkert gólf). Eiginlega voru tvær 1 x 1 m stórar holur grafnar horn í horn. Var staðsetning þeirra X 78,5 Y 215 annarsvegar og X 79,5 Y 216 hinsvegar. Mesta dýpt holanna var 0,8 m. Sömu gjóskulög komu í ljós og áður hafa verið nefnd varðandi hinn meinta Búðarárbakka (sbr. kafla 4).

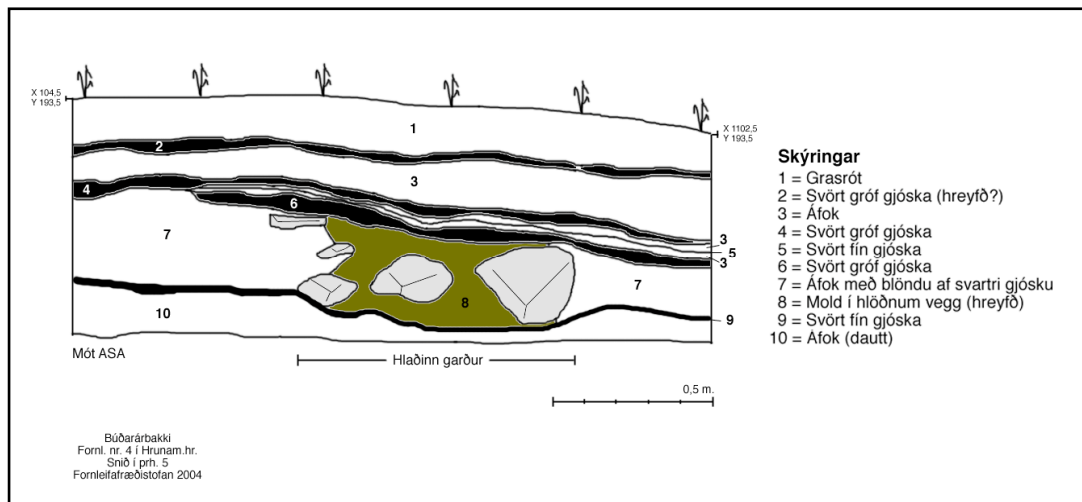
Brynjúlfur Jónsson nefnir ekki þetta meinta hús í sinni lýsingu.

5.2.4 Prufuhola 4

Við vettvangskönnun nú virtist mannvirki geta hafa staðið ca. 1 m NA af bæjarhúsunum (hús 3 á mynd 9). Var grafinn 1 x 2 m langur skurður í A –

V, eða frá meintum dyrum inn að miðju hússins. Staðsetning skurðarins var X 107 Y 207. Mesta dýpt hans var 0,8 m.

Ekkert kom í ljós sem staðfesti að hér hafi staðið mannvirki. Sömu gjóskulög komu í ljós í þeim og áður hefur verið getið.

Mynd 13. Snið í prufuholu 5, meintan heygarð eða aðhald (Frumt. SSE/KM. Hreint. BFE).

5.2.5 Prufuhola 5

Prufuholan var grafin þvert yfir meintan garðvegg í hólfi sem Brynjúlfur kallar heygarð. Er það nefnt hólfi F á planteikningu (mynd 9).

Holan var 0,5 x 2 m (N – S). Staðsetning hennar var X 102,5 Y 193 og mesta dýpt hennar var 0,75 m um miðbikið.

Á 0,22 m dýpi komu í ljós steinar nálægt X 103,7. Voru þeir beint undir tveimur svörtum og grófum gjóskulögum. (Líklega sömu lög og áður hefur verið lýst þrátt fyrir mun á lýsingu grófleikans).

Í skurðinum kom í ljós grjóttveggur sem var um 0,9 m á breidd. Var hann frekar veigalítill og ekki verið hluti af yfirbyggðu húsi. Engin gólf komu í ljós. Grafið var niður á dautt.

EKKI VERÐUR SAGT MEÐ VISSU HVORT HÉR SÉ KOMINN HEYGARÐUR EÐA EITTHVAÐ ANNAÐ. HUGSANLEGA HEFUR ÞETTA VERIÐ AÐHALD FYRIR SKEPNUR, EN Á PLANTEIKNINGU MÁ ÍMYNDA SÉR KRÓ VESTAN VIÐ OPIÐ. GÆTI ÞAÐ HAFI VERIÐ LAMBKRÓ?

5.2.6 Gripir

Aðeins fimm gripir fundust við rannsóknina auk örsmárrar flísar úr rauðbrúnglerjuðum rauðleir sem ekki var skráður.

Enga þessara gripa er hægt að aldursgreina nákvæmlega. Þeir sína þó að á bænum hefur að öllum líkindum verið hafðar kindur og hestur. Steinninn með gatinu hefur mjög sennilega verið sakka eða netasteinn frekar en kljásteyn. Í Sýslu- og sóknarlýsingu segir að til forna hafi laxveiði verið í Hvítá en sé víðast hvar aflögð um 1840 (1979:125). Í Chorografia Isl. segir

Árni Magnússon að mikið sé af silungi í lækjum þeim sem renna í Hvítá (1955:41).

Varla er hægt að hugsa sér búsetu á þessu svæði án þess að nýttir séu allir þeir möguleikar til bjargræðis sem til eru.

Niðurstaða rannsóknanna á þessum stað eru að þarna hefur kotbýli verið og ekkert sem bendir til annars en það hafi verið Búðarárbakki. Ekkert er útihúsið og engar vísbendingar um túngarð eða önnur mannvirki á staðnum önnur en bæjarhúsin og gerðið áfast því.

Minjarnar eru vel varðveittar og ekkert mannlegt rask hefur átt sér stað þarna síðan bærinn var yfirgefinn. Náttúruöflin gætu þó verið með aðrar hugmyndir og eytt bænum innan einhverra áratuga. Þeim hefur þegar orðið afskaplega vel ágengt með hina fornu byggð ofar í afréttinni.

Nokkur hæðarmunur var á gólfi í prh. 1 og 2. Var það ca. 0,25 m hærra í prh. 2.

Hús þau sem aftast voru í bæjarþyrpingunni stóðu gjarnan hærra en framhúsin og voru baðstofur gjarnan eitt bakhúsanna fyrir á öldum. Þessi ráðstöfun gerði baðstofur hlýrri (Guðmundur Hannesson 1943:151). Einnig skapaði þessi halli góðan vatnshalla hvort sem hann var fyrir rigningavatn eða hland úr skepnum.

Mynd 14. Horft yfir bæjarstaðið Búðarárbakka og Búðarártungu handan við Búðará. Lengst til vinstri á myndinni sér í ármót Búðarár og Hvítár. Horft mót N. Ljósmynd. BFE (Stafrænar myndir nr. 62).

IV

6 Samanburður og umfjöllun

6.1 Um aldur Búðarárþakka

Komið hefur fram hér að framan að í nokkrum prufuholum sáust þrjú svört gjóskulög, gróft, fínt og aftur gróft á nokkrum stöðum. Mögulega eru þetta eftirfarandi gjóskulög; Hekla 1766, Kalta 1721 og Hekla 1693. Þessi ályktun byggir á gjóskustöplum sem Sigurður Þórarinnsson birtir í Árbók fornleifafélagsins árið 1949 (1949:49). Í stöplum frá Tungufelli (suður af Búðarárþakka í sömu sveit) og Þórarinsstöðum (norður af Búðarárþakka á Hrunamannaafreitti) koma engin yngri svört gjóskulög fram.

Sé þessi ályktun um aldur gjóskulaganna rétt, þýðir það að Búðarárþakki er eldri en 1693 og frásagnir Árna Magnússonar og Páls Vídalíns um bæ Porkels um 1660 gætu verið réttar (1918-1921:273).

Bærinn á Búðarárþakka er gangabær, en sú gerð kom líklega fram á sjónarsviðið í lok 14. aldar eða þar um bil og varð fullmótuð í lok 15. aldar. Þessi bæjargerð lifir svo áfram allt fram á 19. öld. Helstu einkenni slíks bæjar eru göngin nálægt miðju bæjarins og herbergi í framhúsum og bakhúsum út frá þeim til beggja handa. Nothæf skilgreining gæti verið að gangabær er bær með a.m.k. einni röð af bakhúsum og þar sem gangur liggur a.m.k. hjá þrennum dyrum með kömpum.

Flestir bæir sem rannskaðir hafa verið hér á landi eru frá landnámsöld og fyrstu öldum byggðar í landinu. Yngri bæir hafa mjög lítil gaumur verið gefnir. Frá 13. öld og nær nútíma eru aðeins einstaka bæir rannskaðir. Þetta þýðir að við höfum ekki sérlega haldgóða þekkingu á því hvort einstök byggðalög þróuðu sjálfstæða húsagerð og hvernig. Okkur hefur verið gjarnt að alhæfa nokkuð um þróun húsagerðar á Íslandi út frá einstaka lausnum höfuðbýla yfirstéttarinnar og draga mjög frjálslegar ályktanir í þeim efnum svo sem um hinn hreina skála, Þjórsárdalsgerðina, norðlenska- og sunnlenska bæi o.s.frv. Bent hefur verið á að búskaparlag gat verið með talsvert ólíkum hætti eftir landshlutum á síðari tímum. Ekkert er því til fyrirstöðu að svo hafi einnig verið fyrir á öldum. „*Margar tilraunir til alhæfinga um þróun íslenskra bæjarhúsa eru með þeim annmarka að ekki er gert ráð fyrir svæðisbundnum mun eða tilbrigðum í húsagerð*“ (Sveinbjörn Rafnsson 1977:97).

Alþýðumannaheimili og kotunga tóku kannski annan pól í hæðina, fundu aðrar lausnir af þeirri einföldu ástæðu að þau höfðu önnur vandamál sem leysa þurfti svo sem aðgengi að eldsneyti, timbri, fjölda í heimili, færri kýr/ hestar, meira flakk vegna vinnuskyldu o.s.frv.).

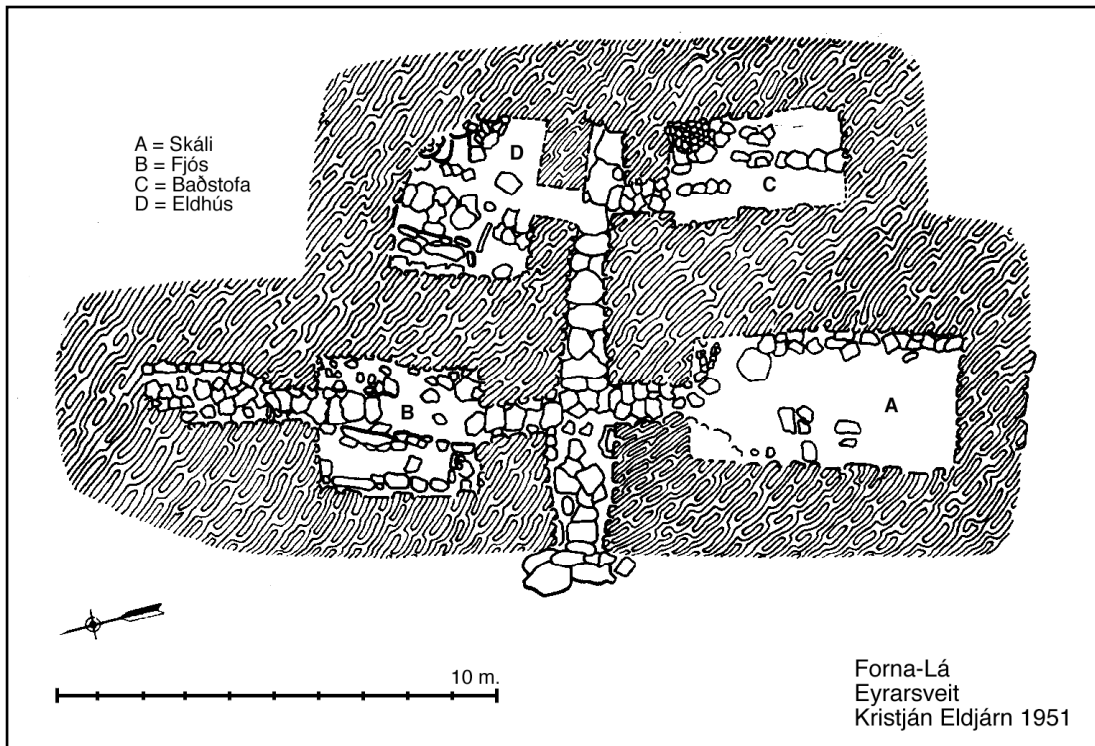
Einu fullrannsókuðu bæirnir sem hægt er að bera Búðarárþakka saman við, vegna nálægðar í tíma, eru annarsvegar Fornalá í Eyrarsveit á Snæfellsnesi og hinsvegar og ekki síst Sandártunga í Þjórsárdal. Á aðra bæi verður svo minnst lítilega eftir þörfum.

6.2 Fornalá

Fornalá er talin hafa verið í byggð einhvern tímann á tímabilinu 1450 – 1550 (Kristján Eldjárn 1951:108). Byggir sú aldursgreining einungis á hluta úr eirpotti sem talinn er geta verið frá 15. – 17. öld, en vegna þess að bæjarins sé ekki getið í Jarðabók Árna og Páls frá öndverðri 18. öld, geti hann ekki verið yngri en frá 16. öld að mati Kristjáns. Þessi aldursgreining er byggð á tilfinningu höfundar og er því ekki áreiðanleg.

Fornalá bærinn er stærri en Búðarárþakkabærinn eða um 11 x 23 m (miðað við 11 x 16 m). Munurinn á flatarmáli bæjanna er minna. Helsti munurinn á lögun bæjanna er sá að innst í húsum Fornu-Láar, NNA út úr herbergi B er aflangt rými, en á Búðarárþakka er eitt rými innst í göngunum (herbergi E) og myndar þannig þriðju húsaröðina ef formið er rétt greint á yfirborði.

Um bæjargöngin öll og út um bæjardyrnar í Fornu-Lá lá lokræsi. Um þetta segir Kristján Eldjárn: „*Sérkennilegast við þennan bæ er ræsakerfi það, sem um hann greinist. Göngunum hallar fram, og eftir þeim endilöngum liggur holræsi, sem gengur fram úr bæjardyrum. Fram í þetta aðalræsi gengur ræsi undan fjósflór og eldhúsgólfi og skálagólfið slíkt hið sama. Þar liggur hellupakið ræsi fram með austurvegg, en beygir síðan fram á gólfið og út undir hellunum í dyrunum. Úr hægra bakhúsinu, „baðstofunni“, er ekkert ræsi“ (1951:106).*

Mynd 15. Fornalá í Eyrarsveit, Snæfellsnesi. Inn af hólfi B er trúlega hlaða þó smá sé. Stærðarhlutföll eru ekki alveg þau sömu og á mynd 16, en nærri

Ekki kemur fram hve hallinn á ræsinu er mikill, en hann hefur væntanlega verið „nægjanlegur“. Hin svokallaða baðstofa (herbergi C) er að mati Kristjáns ekki örugg greining. Mjög fáir gripir (11 hlutir úr 9 gripum) fundust við rannsóknina.³

Um Fornu-Lá eru nokkur munnmæli og þar á meðal um að kona nokkur, Sleif að nafni, hafi til forna numið þar land. Einnig segja munnmæli að hof hafi verið á bænum til forna. (Sami 1951:102 - 103).

Þetta segir okkur að munnmæli geta verið fljót að gleypa rústir og gefa þeim nýja og „merkilegri“ sögu og forna.

6.3 Sandártunga

Sandártunga mun hafa farið í eyði í Heklugosi árið 1693 (Kristján Eldjárn 1951:108).

Um jörðina er býsna mikið vitað. Hún var í eigu biskupsstólsins í Skálholti og síðasti ábúandinn hét Eiríkur Ingimundarson, sem fæddur var 1660. Frá Sandártungu flutti hann eftir gosið í Haga í sömu sveit (Eystrihrepp). Þjó hann þar í góðum eignum til dauðadags um 1740 (sami 109 – 110). Ekki bendir þessi ferill bóndans í Sandártungu til þess að hann hafi beinlínis verið kotungur þó ekki hafi hann kannski verið efnaður framan af. Sandártunga var 12 hundruð að dýrleika, en meðaltal bæja á Íslandi var 20 hundruð (Hörður Ágústsson 1987:245). Hagi var 25 hundruð um miðja 19. öldina (Johnsen 1847:64).

Bærinn í Sandártungu hefur verið um 13 x 18,5 m stór eða dálítið stærri en Fornu-Lá. Bakhúsin stóðu nokkuð hærra en framhúsin sbr. teikningu af bænum (mynd 16). Einkum mun hús D hafa staðið hærra.

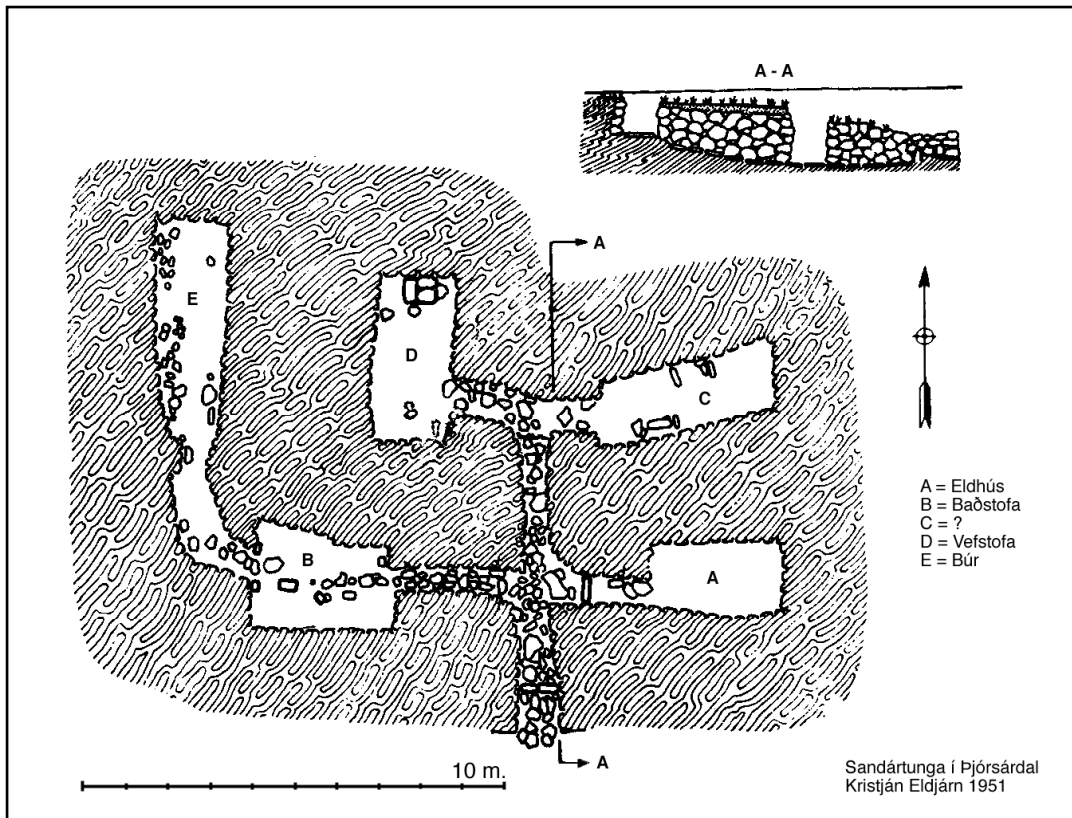
Kristjáni finnst Sandártunga mun „kytrulegri“ en Fornu-Lá (sami 1951:114). Hann á þá við að herbergin sjálf eru minni þó veggir virðist vera breiðari víðast hvar. A.m.k. má ætla að Fornu-Lá hafi verið álíka stór og Sandártunga í hundruðum metin.

Ekki varð vart ræsa í bænum, en bæjargöngin voru þó hellulögð innst sem yst og náði hellulögnin út fyrir dyrakampana.

Herbergi E minnir mjög á útskotið út úr herbergi B á Fornu-Lá. Það er þó stærra og liggur samsíða bænum, ekki beint út frá honum eins og á Fornu-Lá. Virðist það vera tvískipt alveg eins og herbergið í Fornu-Lá, þó stærðir séu allt aðrar. Að öðru leyti virðist vera sami munur á þessum bæ og Búðarárþakka og Fornu-Lá og Búðarárþakka.

Um 1 m innan við útidyrakampana voru tveir steinar þvert fyrir og mynduðu þeir um 0,2 m hátt þrep niður í göngin. Sjálf göngin hækkuðu þó eftir því sem innar dró (sami 1951:111 – 113). Um túlkun einstakra

³ Þrjú brot af litlum steypum eirpotti. Met úr blýi. Snældusnúður 10,2 sm í þvermál, sá stærsti þá á Þjóðminjasafni Íslands. Sleggjuhaus (steinsleggja), 3 brýni og 2 járnstykki

Mynd 16. Sandártunga í Þjórsárdal. Um hlutverk herbergis C er ekki getið í skýrslu. Stærðarhlutföll eru ekki alveg þau sömu og á mynd 15, en nærri því. Skýringar á einstökum herbergjum eru skv. Kristjáni Eldjárn.

herbergja er ákveðin óvissa. Er t.d. mjög óvenjulegt að sjá baðstofuna í framhúsum bæjarins en ekki í bakhúsum. Um hlutverk herbergis C er ekki getið í skýrslu. Leyfi ég mér að endurtúlka öll herbergin á eftirfarandi hátt:

Herbergi A er skáli og þá er miðað við mörg hús þar sem skáli er fyrsta hús til hægri eða vinstri.

Herbergi B er skepnuhús og herbergi E hlaða í framhaldi af því. Flórin hefur legið annarsstaðar út úr húsinu en um bæjargöngin.

Herbergi C er eldhúsið og herbergi D er baðstofan, en það herbergi liggur hæst.

Í bænum fundust 16 gripir, auk fjölmargra smásteina, beina og gripa utan við bæinn.⁴

Vistarverur manna minka frá Fornu-Lá til Sandártungu, stærð skepnuhúsa helst því sem næst óbreytt, en hlaðan stækkar. Hvort þetta sé

⁴ Gjarðarhringja úr kopar, skeifa, 4 brýni, koparnagli, 2 járnbrott, eirpjatla, 4 kljásteynar með náttúruvegum götum og 2 sleggjuhausar (steinsleggjur). Að auki fannst „eigi alllangt frá bænum“ steinn með boruðu gati (hverfissteyn?), fjölmargir smásteinar, sérstaklega í NA – horni baðstofu og fúin húsdýrabein.

einhver þróun eða staðbundinn munur sem þarna má lesa verða frekari rannsóknir að leiða í ljós.

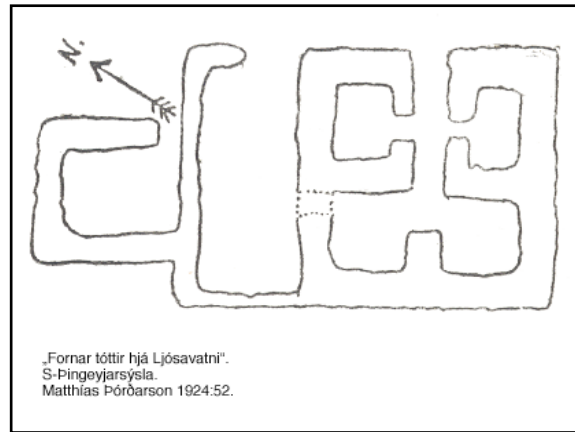
6.4 Önnur kot

Ýmsir bæir víðsvegar um landið hafa mjög svipaða lögun og þeir bæir sem fjallað hefur verið um hér að framan. Sumir þeirra voru skoðaðar fyrir löngu eða um aldamótin 1900. Fyrstan skal nefna bæ við Ljósavatn í Ljósavatnshreppi, Suður - Þingeyjarsýslu. Þetta er gangabær sem svipar mjög til hinna fyrirtöldu. Stærð hans er um 9 x 10

m (auk gerðanna tveggja). Er rústin kölluð „*Fornar tóttir*“ í Árbók Hins ísl. fornleifafélags. (Matthías Þórðarsson 1924:52). Voru þær friðlýstar sem „*gamla bæjartóttir*“ árið 1930 (Fornleifaskrá 1990:51). Form bæjarinn minnir mjög á Fornu-Lá, Sandártungu og Búðarárbakka. Stærð hans án gerðanna er um 9,5 x 11 m (Daniel Bruun 1897:163). Trúi ég því að bærinn sé frá mjög svipuðum tíma og þeir, a.m.k. ekki eldri.

Eyðibýlið Geitafell í Reykdæla-hreppi, í heimalandi Grenjaðarstaðar í S - Þingeyjarsýslu var í byggð árið 1843 (Sýslu- og sóknarlýsingar 1994:152). Býlisins er einnig getið í Manntali á Íslandi 1816 og eru þá níu í heimili (Manntal 1974:1033). Býlisins er hinsvegar ekki getið í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns sem gerð var árið 1712 (Arni Magnússon og Páll Vídalín 1943). Þá var aftur á móti býlisins Geitagerði getið sem hafði þá verið í eyði um 11 eða 12 ár (sami 1943:212). Í Jarðatali Johnsens frá 1847 er nafnið Geitagerði haft í sviga við nafnið Geitafell (Johnsen 1847:326). Þetta þýðir væntanlega að eyðibýlið Geitagerði var byggt upp aftur einhverntíman skömmu eftir að Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns var gerð og seinni hluta nafnsins breytt úr gerði í fell. Ekki kemur fram hver dýrleiki jarðarinnar var, en hún hafði 2 (leigu)kúgildi og landskuldin var 0,60 skv. Johnsen (eða 60 álnir skv. Jarðabók). Sambærileg býli í sýslunni með 2 kúgildum og 0,60 í landskuld voru 8 – 12 hundruð (í eitt sinn 6 hundruð og í annað sinn 20 hundruð, en oftast 10. Johnsen 1847).

Mynd 18 af Geitafelli (stærð ekki gefin upp hjá Bruun) sýnir að gangabæjarlagið eins og það kemur fyrir á ofangreindum býlum lifir vel inn

Mynd 17. Forn rúst hjá Ljósavatni, S - Þingeyjarsýslu. Rústin var einnig teiknuð af Bruun 1897, en þá vantar ysta gerðið í NV og engar dyr á milli bæjarhússins og stærra gerðisins mót NV. Skammt hjá er túngarður skv.

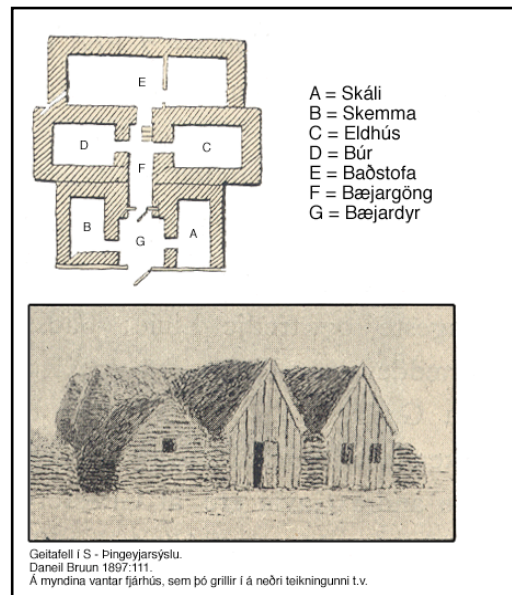
á 19. öldina og mögulega í ýmsum landshlutum. Það leysir hitavandann á svipaðan hátt t.d. með því að hafa baðstofuna hærrí en aðrar vistaverur, mun hærrí í þessu tilviki og bætir við hitagjafa undir hana, þ.e. fjósið.

Jónsbúð við Straumsvík í Hafnarfirði var þurrabúð í fyrstunni sem breyttist í hjáleigu (Bjarni F. Einarsson 1999). Þar voru aðeins tvö rými í bæjarhúsunum enda var kotið ekki gangabær. Annað rýmið, sem lá neðar og var með útgöngudyr, var líklega fjós, en hitt, sem ofar var, var baðstofa eða íbúðarrýmið. Hitamálin voru m.ö.o. leyst á svipaðan hátt og á býlunum sem fjallað er um hér að ofan.

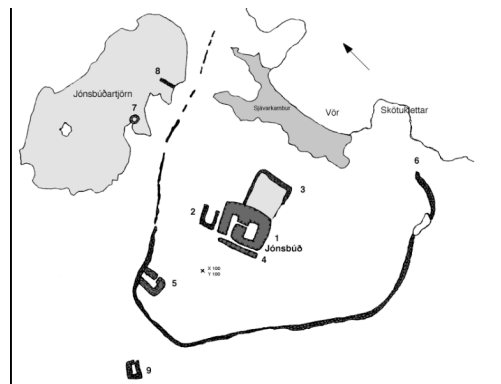
Stærð Jónsbúðar var aðeins um 7,5 x 11 m, en þess ber að geta að fleiri hús voru á bæjarstæðinu svo sem fjárhús og hjallur. Stærðin segir okkur þó að ekki voru smábýlin stór þó komið væri fram undir 1900.

Í Innri Njarðvík var rúst nokkur rannsökuð í byrjun árs 2004 (Bjarni F. Einarsson 2004). Engar heimildir eru til um þessa rúst, en ofan á henni eru ungar rústir fjárhúss sem kallaðar hafa verið Arinbjarnarhús. Er afar algengt að ungar rústir hvíli ofan á eldri. Rústin sem rannsökuð var er talin vera leifar þurrabúðar eða tómthúss frá 18. öld. Minnir þessi rúst nokkuð á hluta Jónsbúðar, eða þess með dyrunum. Munurinn er þó sá að dyr Jónsbúðarrústarinnar snúa frá hafinu, en að því í Innri Njarðvíkurrústinni.

Áfast Jónsbúðarrústinni að austanverðu var fiskþurrkunarreit, en væntanlega er það gerði við Innri Njarðvíkurrústina af svipaðri gerð og á Búðarárþakka. Þessi tvö kotbýli eru trúlega frá sama tíma, en annað við sjó,

Mynd 18. Grunnmynd og teikning af Geitafelli í S – Þingeyjarsýslu. Þó nokkur munur sé á byggingarefnum og lausnum í þessum bæ (timburþil, stigi og fjósbaðstofa, er sama hugsun í þessum bæ og m.a. Fornu-Lá, Sandártungu og Búðarárþakka.

Mynd 19. Jónsbúð við Straumsvík í Hafnarfirði. 1 er baðstofa og fjósið. 2 hjallur, 3 sólþurrkunarreit, 4 vörslugarður, 5 skeppnuhús, 6 túngarður, 7 brunnur, 8 grjótgarður (vatnsból) og 9 stekkkur. (Bjarni F. Einarsson 1999:5).

hitt upp í afdölum. Njarðvíkurrústin er svokölluð þurrabúðargerð eldri (Hörður Ágústsson 1998:47), en Búðarárbakki er gangabær ein og áður er getið.

6.5 Aðlögun eða ekki?

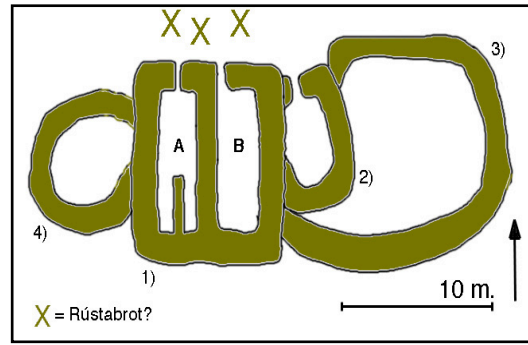
Þegar menn fóru fyrst að rannsaka húsagerð á Íslandi var gjarnan talið að gangabærinn bæri frekar vott um hnignun húsagerðar og samfélagsins en jákvæða þróun eða heppnaða aðlögun. Menn töldu gjarnan að manneskjan væri leiksoppur ytri aðstæðna svo sem veðurfars, eldgosa, vatnafars o.s.frv. og það hefði stýrt

þróun samfélagsins í hnignunarátt (Þorsteinn Erlingsson 1899. Guðmundur Hannesson 1943. Sigurður Þórarinnsson 1974.). Þessari afstöðu hefur verið hafnað á seinni árum (Bjarni F. Einarsson 1992. Orri Vésteinsson 2002).

Orsakir þróunar íslenskra híbýla hafa verið taldar ýmsar, svo sem veðurfarsbreytingar (sjá síðar), ákveðinn skortur á eldsneyti (Hörður Ágústsson 1987:297), eða skortur á erlendu timbri (Gísli Gestsson 1959:49). Einnig hefur einokunninni verið kennt um meinta hnignun íslenskra híbýla (Arnheiður Sigurðardóttir 1966:136). Eldgos hafa sömuleiðis verið nefnd til sögunnar sem afdrifaríkur áhrifavaldur á samfélagsþróunina og þar með talið híbýli (Sveinbjörn Rafnsson 1990:100).

Varðandi meintan eldsneytisskort hefur verið bent á að eldiviður hafi ekki verið af jafn skornum skammti og vænta mætti. Bæði hafi skógar enst vel, mótak verið víða og tað vel aðgengilegt. Því sé ekki hægt að nota eldsneytisskort sem skýringu á breytingum í húsagerð (Orri Vésteinsson og Ian A. Simpson 2004:181). Víða var þang einnig notað. Gnótt eldsneytis þýðir þó ekki að veðurfarið hafi ekki haft ákveðin áhrif.

Veðurfar hefur oft verið talið hafa farið versnandi á 12. öld (Páll Bergþórsson 1987:215. Árný E. Sveinbjörnsdóttir og Sigfús J. Johnsen 2002:139. Hjalti J. Guðmundsson 2002:162). Kallast kuldaskið það sem fylgdi í kjölfarið litla ísöld. Þessi kólnun getur vel hafa verið ein ástæða þess að híbýli manna breyttust á þessum tíma, þó meginbreytingin á húsagerðinni hafi ekki verið afstaðin fyrr en á 14. öld með tilkomu gangabæjarins. Gæti það stafað af því að áhrif hins kólnandi veðurfars fór

Mynd 20. Rúst 60:1-4 í Innri Njarðvík, Reykjanesbæ (Arinbjarnarhús). Rúst 60:1 (með herbergjum A – B) er ung rúst ofan á eldri (nr. 2 – 4).. Teikningin er ekki mjög nákvæm, en sýnir þó afstöðu mannvirkjanna (Bjarni F. Einarsson 2004:6).

ekki að gæti með skyndilegum hætti, heldur var um hægfara breytingu að ræða t.d. minnkandi skóglendi, minni grasuppskeru o.s.frv. Einmitt vegna þessara hægfara breytinga náði samfélagið að aðlagast þeim og ein birtingamyndin í þeirri aðlögun var breytt húsagerð.

Aðrar ástæður fyrir þessari breytingu voru t.d. minnkandi aðgengi flestra, ekki síst alþýðunnar, að rekavið til húsbygginga. Hinir fornu skálar þurftu öflugri máttarviði en gangabæirnir þar sem búíð var að skipta rýminu upp í mörg minni herbergi hvert með sínu þaki sem þýddi veigaminni burðarviði. Á Íslandi uxu ekki nægilega stórvaxin tré til að uppfylla kröfur manna um öflugna máttarviði svo snemma þurfti að hefja innflutning á slíkum við eins og Klængur biskup Þorsteinsson gerði á seinni hluta 12. aldar (Björn Þorsteinsson 1991:65).

Alþýðan hafði ekki möguleika á að flytja sjálf inn húsaviði eins og stólarnir gerðu strax á miðöldum. Á 17. öld þegar allur þorri bænda voru leiguliðar var þeim gert skylt af kóngi að halda húsum ábylisjarða sinna við. Áður hafði þessi skylda hvílt á landeigenda (sami 1991:214). Þessi aðstaða hlýtur að hafa þýtt að ákveðin munur var á húsagerð alþýðunnar (leiguliðanna) og yfirstéttarinnar. Um það verður þó ekki mikið meira sagt fyrr en yfirgripsmeiri rannsóknir og birting þeirra hafa farið fram á hóbýlum yfirstéttarinnar. Okkur bráðvantar að sjá hvernig bæirnir litu út í heild sinni, en ekki brot af þeim eins og hingað til hefur verið.

Allir þeir þættir sem nefndir eru hér að ofan hafa haft ákveðin áhrif á aðlögun samfélagsins, en það var manneskjan og samfélag hennar sem var við stjórnvölin.

Í lok 17. aldar fór trúlega nokkuð kólnandi ef marka má samsætumælingar á Grænlandsjökli (Árný Erla Sveinbjörnsdóttir o.fl. 2002:139). Þessi kólnun hafði trúlega ekki áhrif á hóbýlin sjálf, en hins vegar gat hún gert ýmsum ómögulegt að skrimmta á stöðum sem ekki töldust annars fýsilegir svo sem hátt uppi til fjalla. Smávægileg breyting á hitastigi, úrkomu eða öðrum veðurfarslegum atriðum gat skipt sköpum á slíkum stöðum.

6.6 Hvað segja gripirnir

Ef borin er saman gripaflóran í Fornu-Lá og Sandártungu við samtíða íslensk höfuðból sem rannsökuð hafa verið að hluta til, svo sem Viðey, Kirkjubæjarklaustur, Skálholt o. s. frv. kemur fram gríðarlegur munur. Innfluttur lúxus-varningur svo sem leirtau, krítarpípur, gler, eðalmálmar o.s.frv. nær vart til smábýlanna eða hjáleiganna. Enginn slíkur lúxus-varningur fannst í Sandártungu né Búðarárbakka. Eirpotturinn sem fannst í Fornu-Lá hefur verið mikil fjárfesting á sínum tíma, en ekki sem þrjál

heldur nauðsyn. Einn gripanna í Fornu-Lá er kallað met úr blýi. Jafn líklegt er að það sé sakka úr blýi.

Staður	Aldur	Rannsaður	Stærð	Landsskuld	Kúgildi	Dýrleiki	Í heimil
Forna-Lá	1500-1700	1950?	11x23	-	-	-	-
Sandártunga	-1693	1950?	13x18,5	-	-	12	-
Ljósavatn	17. öld?	Nei	9x10	-	-	-	-
Geitafell	18.-19. öld	Nei	-	0,60	2 (var 3)	-	9
Búðarárbakki	17. öld	2004	11x16	xx álnir	0	-	1 ⁵
Jónsbúð	Um 1900	1998	7,5x11	-	-	-	3
Fífilbrekka	1912-1921	2000	12x25	-	-	-	2 ⁶

Tafla 1. Rannsaðir bæir. Upplýsingarnar eru ekki alltaf frá sama tíma, en miklar breytingar hafa ekki verið. Gerðum og heystaðum er sleppt þegar stærðir eru gefnar uppi.

Í Sandártungu fundust gripir úr reiðtygjum hests og skeifa. Einnig fannst þar smávægilegt annað innflutt.

Á Búðarárbakka fundust aðeins fimm gripir (sbr. mynd 21) eins og áður hefur komið fram. Fjórir gripanna fundust í prufuholu 2 í herbergi E. Einn fannst í prufuholu 1 í utanverðum bæjargöngunum. Tveir gripanna í herbergi E eru hóffjaðrir. Þeir gætu bent til þess að herbergi E hafi verið annað en baðstofa eða bæði baðstofa og hesthús.

Mynd 21. Allir gripirnir frá Búðarárbakka. Nr. 1 t.v. og svo koll af kalli (hóffjöður, jaxl, járn, hóffjöður og sakka). Ljósmynd BFE (stafrænar myndir nr. 65).

Litla leirtausflísin, sem fannst á Búðarárbakka er nokkuð sérstök vegna þess að leirtau getur talist til munaðarvöru. Kannski er skýringin á því að á Búðarárbakka fannst leirtau, en ekki Fornu-Lá né Sandártungu, falin í þeirri hugsanlegu staðreynd að á Búðarárbakka bjó sérvitringur sem fór sínar eigin leiðir en á hinum bæjunum voru venjulegar fjölskyldur sem voru ekki aflögufærar á útlenskt krams nema þegar nauðsyn bar til (brýni, ketill, járn?). Gripaflóran á íslenskum alþýðuheimilum breyttist svo mjög mikið á

⁵ Ekki er hægt að útiloka að fleiri hafi verið í heimili og er það jafnvel frekar líklegt þó þess sé ekki getið í heimildum, en í Jarðabók Árna og Páls er aðeins ábúandans getið, en ekki makar, börn eða fjölskylduhagir. Stærð bæjarins býður upp á það.

⁶ Bærinn er nú kominn undir þjóðveg 1 í Rangárvallasýslu, skammt hjá Þjórsárbrúnni. Hann er ólíkur öllum öðrum bæjum í töflunni að því leytnu til að hér er komið sunnlensk burstabæjarhús. Hjónaleysin hétu Jónas Jónsson og bústýra hans Sigríður Gunnarsdóttir. Ræktuð þau lítinn túnblett og kálgarð. Þau höfðu nokkrar kindur og tvö hross (Bjarni F. Einarsson 2000:5-6).

19. öld, en þá nær innfluttur varningur um allt samfélagið til lágra sem hárra. Í Jónsbúð fannst leirtau, gler, steinkol og ampúlla (meðalaglas fyrir sauðfé?). Steinkolin sýna að eldavél hefur verið í húsinu (Bjarni F. Einarsson 1999:10). Sömu sögu má segja um Fífilbrekku, þar voru steinkol og hluti af eldavél, leirtausbrot, glerbrot o.fl. (Bjarni F. Einarsson 2000:8-10).

7 Niðurstæða

Eyðibýlið Búðarárbakki stendur ekki mjög langt frá ármótum Búðarár og Hvítár (ca. 300 m ofar), handan við Eyðibýlið Búðarártungu yst á tungunni á milli ána.

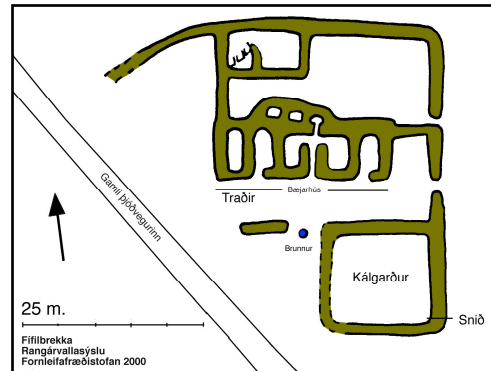
Allt bendir til þess að aldursgreining Árna Mangússonar og Páls Vídalíns sé rétt eða að býlið sé frá miðri 17. öld. Bæjarmyndin (arkitektúrinn) sver sig mjög í ætt við þau tvö býli frá svipuðum tíma sem rannsökuð hafa verið hér á landi, þ.e. Sandártungu og Fornu-Lá.

Stærð Búðarárbakka er nokkuð minni en jafnaldr rannsakaðir bæir eða kot, en til eru minni býli. Þurrabúðir við ströndina hafa líklega yfirleitt verið minni og það vel fram á 20. öldina.

Bæjarhús Búðarárbakka hafa trúlega gagnast bæði mönnum og skeppnum. Ekki hefur ræsið í göngunum hleypt bæjarlæk eða sytru í gegn, eins og stungið hefur verið upp á í sumum bæjum (t.d. Gröf í Örafum og Fornu-Lá. Gísli Gestsson 1959:55).

Sjálfur bakkinn sem bærinn stendur á er þurrlendur og ekki líklegt að vatnsgangur hafi verið vandamál þar. Hins vegar getur snjór og slabb hafa borist með mönnum inn í bæinn þegar svo bar undir. Kannski var ræsið byggt í þeim tilgangi að halda bænum þurrum fyrir bleytu sem menn báru inn í húsið, en ekki bleytu sem kann að hafa borist inn í það í gegnum veggj eða gólf. Því mætti segja að ræsið sé bæði gólf og renna.

Önnur skýring á lokræsinu er sú að það hafi verið til að færa burt hland frá skeppnum, hestum og/eða bæði hland og vatn úr eldhúsi! Þegar allt kemur til alls var ræsið til að leysa öll þessi vandamál! Lítil fyrirhöfn hefur það verið að ræsta ræsið.

Mynd 22. Fífilbrekka í Ásahreppi, Rangárvallasýslu. Hér má sjá sunnlenska bæjargerð með göngum. Bakhúsin voru löng og mjó og stóðu eilítið hærra. Minna þau nokkuð á toturnar á Fornu-Lá og Sandártungu. (Bjarni F. Einarsson 2000:5).

Nokkur hætta stafar af uppblæstri í næsta nágrenni við eyðibýlið, en enn sem komið er eru minjarnar vel geymdar undir jarðvegi og hefur nútíminn með sínum tækjum og tólum ekki markað nein spor í þær. Þær eru því vel til rannsókna fallnar þegar og ef til þess þarf að koma.

Heimildir um búsetu við Búðarána eru svolítið óljósar vegna þess að stundum er aðeins Búðarártungu getið í elstu heimildunum. Hið meinta bæjarstæði þar er afar sérstætt svo ekki sé meira sagt og verður ekki fullyrt um að þar hafi nokkurn tíman verið bær. Hugsanlega eru eyðibýlin Búðarártunga og Búðarárbakki eitt og hið sama vegna þess að bóndinn á bakkanum hafði skeppnuhús sín handan við ána, í tungunni. Um þetta verður þó ekkert fullyrt án rannsókna.

9 Heimildir

- Árni Magnússon og Páll Vídalín. *Jarðabók*. Annað bindi. Árnessýsla. Kaupmannahöfn 1918-1921.
- Sami. *Jarðabók*. Ellefta bindi. Þingeyjarsýsla. Kaupmannahöfn 1943.
- Árni Magnússon. *Chorographica Islandica. Safn til sögu Íslands og íslenskra bókmennta*. Annar flokkur, I. 2. Reykjavík 1955.
- Arnheiður Sigurðardóttir. *Híbýlahættir á miðöldum*. Reykjavík 1966.
- Árný E. Sveinbjörnsdóttir og Sigfús J. Johnsen. „Varpa veðurfarsrannsóknir ljósi á hnignunarkenninguna?“ 2. *Íslenska sögupingid* 30. maí – 1. júní 2002. Ráðstefnurit. Ritst. Erla Hulda Halldórsdóttir. Reykjavík 2002.
- Bjarni F. Einarsson. „Numið var land í Reykjavík.“ *Víkin og Viðey*. Fornleifar frá landnámi til siðaskipta í Reykjavík. Sýning Árbæjarsafns í Nýhöfn, desember 1992.
- Sami. *The Settlement of Iceland; A Critical Approach. Granastaðir and the Ecological Heritage*. Reykjavík 1995.
- Sami. *Jónsbúð*. Prufuholugróftur í þurrabúð við Straumsvík. Fornleifafræðistofan. Óbirt skýrsla. Reykjavík 1999.
- Sami. *Fífilbrekka. Hjáleiga frá 20. öld*. Skýrsla um prufuholugróft sumarið 2000. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2000.
- Sami. *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum Sultartangalínu 3*. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2001.
- Sami. *Rúst í Innri Njarðvík. Rúst nr. 60:2 í Reykjanesbæ, Gullbringusýslu*. Skýrsla um prufuskurð veturinn 2004. Fornleifafræðistofan. Reykjavík 2004.
- Björn Þorsteinsson. *Íslands saga til okkar daga*. Reykjavík 1991.
- Bruun Daneil. *Fortidsminder og nutidshjem på Island*. København 1897.
- Sami. „Gjennem affolkede bygder paa Islands indre højland. Undersøgelser foretagne i 1897.“ *Árbók Hins. ísl. fornleifafélags 1898*. Fylgirit. Reykjavík 1898.
- Brynjúlfur Jónsson. „Rannsóknir byggðaleifa upp frá Hrunamannahreppi sumarið 1895.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1896*. Reykjavík 1896. Bls. 1-13.
- Fornleifaskrá Íslands*. Gagnagrunnur Fornleifafræðistofunnar.
- Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar*. Fornleifanefnd – Þjóðminjasafn Íslands. Reykjavík 1990.
- Fornleifavernd ríkisins. Umsókn um leyfi til fornleifarannsókna árið 2004*. 10. ágúst 2004.

- Frásögur um fornaldarleifar 1817 – 1823*. Sveinbjörn Rafnsson bjó til prentunar. Reykjavík 1983.
- Gísli Gestsson. „Gröf í Öræfum.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1959*. Reykjavík 1959.
- Guðmundur Hannesson. „Húsagerð á Íslandi.“ *Iðnsaga Íslands*. Ritst. Guðmundur Finnbogason. Reykjavík 1943. Bls. 1 – 317.
- Hjalti J. Guðmundsson. „Var hnignun lands hafin áður en búseta hófst Íslandi?“ 2. *Íslenska sögubíngið* 30. maí – 1. júní 2002. Ráðstefnurit. Ritst. Erla Hulda Halldórsdóttir. Reykjavík 2002.
- Hörður Ágústsson. „Íslenski torfbærinn.“ *Íslensk þjóðmenning I*. Reykjavík 1987.
- Sami. *Íslensk byggingaarfleifð I. Ágrip af húsagerðarsögu 1750 - 1940*. Húsafríðunarnefnd ríkisins. Reykjavík 1998.
- Johnsen, J. *Jarðatal á Íslandi*, með brauðalýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða á landinu. Kaupmannahöfn 1847.
- Kristján Eldjárn. „Tvennar bæjarrústir frá seinni öldum.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1949 – 50*. Reykjavík 1951.
- Landmælingar Íslands. Íslandskort. CD Rom. Reykjavík 2003.
- Manntal á Íslandi 1816*. Prentað að tilhlutan ættfræðifélagsins með styrk úr ríkissjóði. VI. hefti. Reykjavík 1974.
- Ólafur Lárusson. „Úr byggðasögu Íslands.“ *Vaka. Tímarit hand Íslendingum*. III. árgangur. Reykjavík 1929.
- Orri Vésteinsson. „Hnignun, aðlögun eða framför? Torfbærinn sem mælikvarði á gang Íslandssögunnar.“ 2. *Íslenska sögubíngið* 30. maí – 1. júní 2002. Ráðstefnurit. Ritst. Erla Hulda Halldórsdóttir. Reykjavík 2002.
- Orri Vésteinsson og Ian Simpson. „Fuel utilisation in pre-industrial Iceland. A micro-morphological and historical analysis.“ *Current Issues in Nordic Archaeology*. Proceedings of the 21st Conference of Nordic Archaeologists 6-9 September 2001 Akureyri Iceland.
- Sigurður Þórarinnsson. „Örlög byggðarinnar á Hrunamannaafretti í ljósi öskulagarannsókna.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1943-48*. Reykjavík 1949.
- Sami. „Gjóskulög og gamlar rústir. Brot úr íslenskri byggðasögu.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1976*. Reykjavík 1977.
- Sveinbjörn Rafnsson. „Sámsstaðir í Þjórsárdal.“ *Árbók Hins ísl. fornleifafélags 1976*. Reykjavík 1977.
- Sami. *Byggðaleifar á Hrafnkelsdal og á Brúardölum*. Rit Hins ísl. fornleifafélags. Reykjavík 1990.
- Sýslu- og sóknarlýsingar*. Árnessýsla. Svavar Sigmundson sá um útgáfuna. Reykjavík 1979.
- Þorsteinn Erlingsson. *Ruins of the Saga Time*. Being a Account of Travels and Explorations in Iceland in the Summer of 1895. London 1899.
- Örnefnaskrá. Hamarsholt. Skrásetjari Guðbergur Guðnason. Handrit. Örnefnastofnun.

Tæknilegar upplýsingar

Rannsóknarstaður:

Búðarárþakki (I og II). Rúst nr. 4 í Hrunamannahreppi, Árnessýslu

Verkkaupandi:

Landsvirkjun

Ábyrgðaraðili og stjórnandi:

Bjarni F. Einarsson, Fornleifafræðistofunni

Leyfi fornleifanefndar:

17. ágúst 2004

Starfsmenn:

Bjarni F. Einarsson, stjórnandi
Kristján Mímisson, fornleifafræðingur
Sandra Sif Einarsdóttir, fornleifafræðinemi

Forvarsla:

Fornleifafræðistofan

Rannsóknartími:

Frá 16. – 26/8 2004

Hnitakerfi:

Eigið

Hæðarkerfi:

Eigið

Grafinn flötur:

14,75 + 7 fermetrar og ca. 8,30 + 5,30 rúmmetrar

Geymsla gagna:

Frumgögn (frumteikningar) munu verða færð Fornleifavernd ríkisins til geymslu. Gripir verða færðir Þjóðminjasafni Íslands til forvörslu og varðveislu.

Skrár:

<i>Litskyggnuskrá</i>	<i>Bls. 37</i>
<i>Stafrænar myndir</i>	<i>Bls. 45</i>
<i>Fundaskrá</i>	<i>Bls. 57</i>
<i>Úr Fornleifaskrá. Nr. 4 í Hrunamannahreppi</i>	<i>Bls. 59</i>
<i>Úr Fornleifaskrá. Nr. 5 í Hrunamannahreppi</i>	<i>Bls. 60</i>

Ljósmyndaskrá. Litskyggnur

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
16.8.2004	1	1	NA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir meintar rústir Búðarárbakka sem friðlýstar voru. Þetta eru náttúrumyndanir einar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
16.8.2004	1	2	NA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir meintar rústir Búðarárbakka sem friðlýstar voru. Þetta eru náttúrumyndanir einar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
16.8.2004	1	3	NV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir meintar rústir Búðarárbakka sem friðlýstar voru. Þetta eru náttúrumyndanir einar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
17.8.2004	1	4	NA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir meintar rústir Búðarárbakka sem friðlýstar voru. Þetta eru náttúrumyndanir einar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
17.8.2004	1	5	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuskurður 1.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
17.8.2004	1	6	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuskurður 1. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Ljósmyndaskrá. Litskyggnur

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
17.8.2004	1	7	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuskurður 1. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
16.8.2004	1	8	SSA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1. X 100 Y 225. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
18.8.2004	1	9	SSA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 2. X 88 Y 115. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
19.8.2004	1	10	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 3. X 100 Y 220. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
19.8.2004	1	11	SSA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 4. X 110 Y 215. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
19.8.2004	1	12	ANA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuskurður 1. Sést þar sem meintur veggur átti að vera við X 92 Y 100. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Ljósmyndaskrá. Litskyggnur

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
19.8.2004	1	13	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir skurð 1. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
19.8.2004	1	14	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir skurð 1. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
19.8.2004	1	15	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir skurð 2. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
20.8.2004	1	16	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir skurð 2. Engar mannvistarleifar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
20.8.2004	1	17	NNV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuskurður 2. Hluti af langsníði sem var teiknað við X 104 Y 202.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarártunga	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
20.8.2004	1	18	N	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir bæjarstæði Búðarártungu, fremst á tungunni við ármót Búðarár og Hvítár.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Ljósmyndaskrá. Litskyggnur

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
24.8.2004	1	19	N	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Búðarárþakki hinn eini og sanni.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
24.8.2004	1	20	N	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Búðarárþakki hinn eini og sanni.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
24.8.2004	1	21	V	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Búðarárþakki hinn eini og sanni.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búð.tunga-Búð.bakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
24.8.2004	1	22	SA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Horft frá Búðarártungu yfir að Búðarárþakka.				
Ljósmyndari	Bæjarstæði Búðarártungu í forgrunni.				
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
24.8.2004	1	23	-	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1 á hinum eiginlega Búðarárþakka.				
Ljósmyndari	Þakhellur. Mesta dýpt 0,50 - 0,75 m.				
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
25.8.2004	1	24	-	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1. Hellur yfir rennu. Gólf á 0,65 m dýpi með				
Ljósmyndari	hellulagðri rennu í göngum.				
Bjarni F. Einarsson					

Ljósmyndaskrá. Litskyggnur

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
25.8.2004	1	25	-	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 2 á hinum eiginlega Búðarárþakka. Þakhellur og brennt tré á 0,55 m dýpi.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
25.8.2004	1	26	-	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
25.8.2004	1	27	NA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1. Snið. Hellur yfir rennu. Gólf á 0,65 m dýpi með hellulagðri rennu í göngum.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
25.8.2004	1	28	-	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 2. Gólf að koma í ljós.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
25.8.2004	1	29	-	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 2. Gólf sést í hluta holunnar.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
26.8.2004	1	30	ASA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1. Snið.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Ljósmyndaskrá. Litskyggnur

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
26.8.2004	1	31	ASA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 2. Snið.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
26.8.2004	1	32	VSV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1. Op í ræsi eftir að efri hellur eru á burtu.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
26.8.2004	1	33	VSV	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1. Op í ræsi eftir að efri hellur eru á burtu.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
26.8.2004	1	34	-	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 1. Liggjandi hellur yfir ræsinu á burtu og ræsið opið.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
26.8.2004	1	35	NNA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Prufuhola 5. Neðstu hleðslur í garði.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmuteg.	Myndavél
26.8.2004	1	36	ASA	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Hluti af sniði yfir garðhleðslum í prufuholu 5.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Ljósmyndaskrá. Litskyggnur

Staður	Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla		
Dags	Filma nr.	Mynd nr.	Mót	Filmateg.	Myndavél
27.8.2004	1	37	N	Ectachrome 200	Olympus IS 100
Linsa	Myndefni				
Zoom 28-110	Yfirlit yfir bæjarstæði hins eiginlega Búðarárbakka eftir rannsókn.				
Ljósmyndari					
Bjarni F. Einarsson					

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/16/2004	NA		1
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn friðlýsti staður með meintum minjum Búðarárþakka. Búðará í bakgrunni.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/16/2004	NV		2
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn friðlýsti staður með meintum minjum Búðarárþakka. Búðará í bakgrunni.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/17/2004	NV		3
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn friðlýsti staður með meintum minjum Búðarárþakka. Búðará í bakgrunni.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/17/2004	NNV		4
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prufuskurður 1 í meintar rústir Búðarárþakka.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/17/2004	NNV		5
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prufuskurður 1 í meintar rústir Búðarárþakka.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/17/2004	SSA		6
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prufuhola 1 við X 100 Y 225.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/18/2004	SSA
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prufuhola 2 við X 88 Y 215.	7
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/19/2004	NNV
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prufuhola 3 við X 100 Y 220.	8
Ljósmyndari	Neðsta hluta vantar.	
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/19/2004	SSA
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prufuhola 4 við X 110 Y 215.	9
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/19/2004	ANA
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Snið í skurði 1. Sjá má gjóskulög sem við fyrstu sýn gátu verið veggur. X 92 Y 100.	10
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/19/2004	NNV
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Kristján og Sandra að teikna.	11
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/20/2004	ANA
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Snið í skurði 1. Sjá má gjóskulög sem við fyrstu sýn gátu verið veggur. X 92 Y 100.	12
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/20/2004	ANA		13
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	N-hluti sniðs í skurði 2.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/24/2004	N		14
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn eiginlegi Búðarárbakki.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/24/2004	N		15
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn eiginlegi Búðarárbakki.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/24/2004	V		16
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn eiginlegi Búðarárbakki.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarártunga	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/24/2004	SA		17
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Yfirlit yfir Búðarártungu. Búðarárbakki í baksýn.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarártunga	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/24/2004	SA		18
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Bæjarhóll Búðarártungu.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarártunga	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	SA
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Hlið í túngarð Búðarárþakka, sem trúlega er þó yngri og frá því að fé var smalað saman.	19
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarártunga	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	SV
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Túngarður Búðarártungu. Ármót Búðarár og Hvítár í bakgrunni.	20
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarártunga	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	NV
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Hlið í túngarð Búðarárþakka, sem trúlega er þó yngri og frá því að fé var smalað saman.	21
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarártunga	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	N
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Vestasti oddi Búðarártungu. Ármót Búðarár (tært vatn) og Hvítár í bakgrunni.	22
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Hleðslur úr veggjum að koma í ljós.	23
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Þakhellur og torf að koma í ljós.	24
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 2. Þaktorf að koma í ljós.	25
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Þakhellur í göngum að koma í ljós.	26
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Þakhellur í göngum að koma í ljós.	27
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/24/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Efstu hellur í rennu í göngum að komnar í ljós.	28
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/25/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 2. Þakhellur.	29
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/25/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Efstu hellur í rennu í göngum komnar í ljós.	30
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/25/2004	-		31
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 1. Efstu hellur í rennu í göngum að komnar í ljós.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/25/2004	NA		32
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Snið í prh. 1.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/25/2004	-		33
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 2. Gólf að koma í ljós.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/25/2004	-		34
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 4. Dauð hola.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/25/2004	-		35
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Snið í prh. 3. Dauð hola.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/25/2004	-		36
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 1. HQ mynd af efstu hellum í ræsi í göngum.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/25/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 2. Gólf.	37
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/25/2004	A
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 4 í meinta rúst skv. D.	38
Ljósmyndari	Bruun. Dauð hola.	
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/25/2004	V
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 4 í meinta rúst skv. D.	39
Ljósmyndari	Bruun. Dauð hola.	
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/25/2004	A
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 3. Í Hugsanlega rúst. Dauð	40
Ljósmyndari	hola. (ur).	
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/25/2004	A
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 3. Í Hugsanlega rúst. Dauð	41
Ljósmyndari	hola. (ur).	
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/25/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 2. Gólf.	42
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/26/2004	ASA
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 2. Snið. Gólf við neðstu brún.	43
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/26/2004	ASA
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Gólf ofan á ræsi.	44
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/26/2004	-
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 5. Garður að koma í ljós.	45
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/26/2004	VSV
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Ræsi í sniði. Sjá má holt rýmið undir hellunni.	46
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/26/2004	VSV
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Ræsi í sniði. Sjá má holt rýmið undir hellunni.	47
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Staður	Sveitarfélag	Tákntala
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710
Sýsla	Dags	Mót
Árnessýsla	8/26/2004	ANA
Myndavél	Myndefni	Mynd nr.
Olympus mju 300	Prh. 1. Ræsi í sniði. Sjá má holt rýmið undir hellunni.	48
Ljósmyndari		
Bjarni F. Einarsson		

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/26/2004	-		49
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 1. Efstu hellur í ræsi fjarlægðar og opið ræsið.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/26/2004	-		50
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 5. Neðsti hluti garðs.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/26/2004	-		51
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 5. Neðsti hluti garðs.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/26/2004	-		52
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 5. Neðsti hluti garðs.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/26/2004	A		53
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 5. Yfirlit.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	S		54
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 5. Snið ofan við neðsta hluta garðs. Gjóska yfir.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	S		55
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Prh. 5. Snið ofan við neðsta hluta garðs. Gjóska yfir.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	NA		56
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Kristján og Sandra að teikna snið í prh. 5.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	NA		57
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Kristján og Sandra að teikna snið í prh. 5.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	SV		58
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Sandra og Kristján að teikna snið í prh. 5. Fremst er rofabarð.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	SV		59
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Sandra og Kristján að teikna snið í prh. 5. Fremst er rofabarð.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárþakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	SV		60
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Sandra og Kristján að teikna snið í prh. 5. Fremst er rofabarð.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Stafrænar myndir

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	NA		61
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Kristján og Sandra að teikna snið í prh. 5. Búðará í bakgrunni.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	N		62
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn eini og sanni Búðarárbakki eftir rannsókn.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	N		63
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn eini og sanni Búðarárbakki eftir rannsókn.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	8/27/2004	N		64
Myndavél	Myndefni			
Olympus mju 300	Hinn eini og sanni Búðarárbakki eftir rannsókn.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Staður	Sveitarfélag	Tákntala		
Búðarárbakki	Hrunamannahreppur	8710		
Sýsla	Dags	Mót		Mynd nr.
Árnessýsla	11/16/2004	-		65
Myndavél	Myndefni			
Olympus C-2040zoom	Allir gripirnir frá Búðarárbakka.			
Ljósmyndari				
Bjarni F. Einarsson				

Fundarskrá

Staður	Finnandi		Dags		Nr.	
Búðarárbakki	Sandra Sif Einarsdóttir		8/25/2004		1	
Sveitarfélag	Táknatala	Sýsla	Fj.	g1	g2	
Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla	1	11.3		
Heiti	Tilgáta		Efniviður		Mannvirki	
Hóffjöður	-		Járn		Prufuhola 2	
Heilt	X	Y	Z	Lag	Númer lags	
Já	102.2	199.4	0.55 muy	M-lag	-	
Athugasemdir	Teikning		Ljósmynd			
Prufuhola 2 var tekin í meintri baðstofu bæjarins.						

Staður	Finnandi		Dags		Nr.	
Búðarárbakki	Sandra Sif Einarsdóttir		8/25/2004		2	
Sveitarfélag	Táknatala	Sýsla	Fj.	g1	g2	
Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla	1	19.8		
Heiti	Tilgáta		Efniviður		Mannvirki	
Jaxl	Kind		Tönn		Prufuhola 2	
Heilt	X	Y	Z	Lag	Númer lags	
Já	102.2	199.0	0.57 muy	M-lag	-	
Athugasemdir	Teikning		Ljósmynd			
Prufuhola 2 var tekin í meintri baðstofu bæjarins.						

Staður	Finnandi		Dags		Nr.	
Búðarárbakki	Sandra Sif Einarsdóttir		8/25/2004		3	
Sveitarfélag	Táknatala	Sýsla	Fj.	g1	g2	
Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla	1	2.8		
Heiti	Tilgáta		Efniviður		Mannvirki	
Járn	-		Járn		Prufuhola 2	
Heilt	X	Y	Z	Lag	Númer lags	
Nei	102.1	199.15	0.60 muy	M-lag	-	
Athugasemdir	Teikning		Ljósmynd			
Prufuhola 2 var tekin í meintri baðstofu bæjarins. Gripurinn gæti verið hluti af hóffjöður með bognum enda.						

Fundarskrá

Staður	Finnandi	Dags	Nr.		
Búðarárbakki	Sandra Sif Einarsdóttir	8/25/2004	4		
Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla	Fj.	g1	g2
Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla	1	7.5	
Heiti	Tilgáta	Efniviður	Mannvirki		
Hóffjöður	-	Járn	Prufuhola 2		
Heilt	X	Y	Z	Lag	Númer lags
Já	102.4	200	0.55 muy	M-lag	-
Athugasemdir	Teikning		Ljósmynd		
Prufuhola 2 var tekin í meintri baðstofu bæjarins.					

Staður	Finnandi	Dags	Nr.		
Búðarárbakki	Kristján Mímísson	8/26/2004	5		
Sveitarfélag	Tákntala	Sýsla	Fj.	g1	g2
Hrunamannahreppur	8710	Árnessýsla	1	>225	
Heiti	Tilgáta	Efniviður	Mannvirki		
Kljásteinn/sakka	Sakka	Steinn	Prufuhola 1		
Heilt	X	Y	Z	Lag	Númer lags
Já	97.70	199.30	1.00 muy	M-lag	-
Athugasemdir	Teikning		Ljósmynd		
Prufuhola 1 var tekin í göngum bæjarins. Gat er fyrir miðju sem er náttúrulegt. Hugsanlega hefur þó verið höggvið úr steininum til að festa þráð.					

Fornleifaskrá

Aðalnr.

4

Sýsla

Árnessýsla

Sveitarfélag

Hrunamannahreppur

Tákntala

8710

Hverfi

Landareign

Nr

Heiti

Búðarárbakki

Undirnr.

1

Skrásetjari

Bjarni F. Einarsson

Dags.

24,8,2004

GPS Staðsetning

N 64°21.261.261 W

Viðmiðun

WGS

M.y.s.

Skekkja

5

Tegund minja

Eyðibýli

Tilgáta/Niðurstaða

Verk

Fjöldi

1

Hættumat

Hætta

Ástand

Aldur

Í eyði

Tímab. hættumat

Tímab. hætta

Merkja?

Já

Minjagildi

Einkunn

Varðveislugildi

Einkunn 2

Friðlýsa?

Friðlýst?

Hvenær

Hátt

-

Já

1927

Lega og staðhættir

Sunnan megin við Búðará við síðustu beygjuna áður en áin rennur út í Hvítá. Efst á grasi grónum bakka upp af árbakkananum, gegnt Búðarártungu.

Heimildir og munnmæli

Bjarni F. Einarsson. Búðarárbakki.j17. aldar býli í felum. Fornleifar nr. 4 í Hrunamannahreppi, Árnessýslu. Fornleifafræðistofan 2004.
Bruun, D. „Nokkrar eyðibýggðir í Árnessýslu, Skagafjarðardölum og Bárðadal.“ Árbók Hins isl. fornleifafélags 1898, fylgirit. Reykjavík 1898:55
Brynjúlfur Jónsson. „Rannsóknir byggðaleifa upp frá Hrunamannahreppi sumarið 1895.“ Árbók Hins isl. fornleifafélags 1896. Reykjavík 1896:3-4.
Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar. Fornleifanefnd - Þjóðminjasafn Íslands. Reykjavík 1990:75.
Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Annað Bindi. Kaupmannahöfn 1918 - 1921:273.

Lýsing

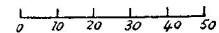
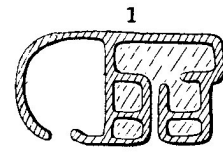
Eyðibýli.

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns segir svo um býlið: „Þar bjó hann [Þorkell sem áður bjó í Búðarártungu, fornleifar nr. 5, norðan megin við Búðará] í 9 eður 10 ár afgangsfri framan af. Að síðustu flutti hann sig hjeðan í Skógarkot, Túngufells hjáleigu, og dó þar á sama ári, en Búðarárbakki lagðist í eyði, og hefur aldrei síðan byggt...“ (Jarðabók 1918-1921:273). Þetta mun hafa verið um 1650 - 1660.

Um bæjarrústina segir Brynjúlfur Jónsson svo: „Rústin sést nokkurn vegin glögg. Bærinn hefir verið mjög litill. Dyr eru mót suðri, og strax fyrir innan þær sín tóft út úr þeim til hvorrar handar, og fyrir innan þessar enn aðrar. sín hvorum megin. Allar þessar 4 tóftir [hólf] eru nálægt jafnstórar: rúml: 2 faðmar á lengd (hver) og 1 1/2 (eða nær því) á breidd. Fyrir innan þessar 4 tóftir er hin fimmta þversum, innst í bænum, og kemur gangurinn frá bæjardyrinum in í suðurhlið hennar nálægt miðju. Hún er nál. 5 faðma löng og 1 1/2 faðm. breið. Mun það hafa verið baðstofan, en hitt önnur innanbæjarhús. Vestur af tóftunum gengur stór tóft eða litil girðing, er jeg ætla að verið hafi heygarður. Fjóstóft sjest þar hvergi.“ (Brynjúlfur Jónsson 1896:3-4).

Rústin var rannsökuð með prufuholugreftri í ágúst '04. Er vísað í lýsingu bæjarins þar sbr. teikn. Bruuns. Rúst 2 er náttúrumyndun.

Teikning/ljósmynd

Bruun 1898, fylgirit. Mynd IX.

Ljósmynd

Ljósmyndari

Bjarni F. Einarsson

Filma nr./teg. myndar

Olympus mju 300

Athugasemdir

Fornleifaskrá

Aðalnr.

5

Sýsla	Sveitarfélag	Tákntala	Hverfi
Árnessýsla	Hrunamannahreppur	8710	
Landareign	Nr	Heiti	
		Búðarártunga	

Undirnr.

1

Skrásetjari	Dags.	GPS Staðsetning	Viðmiðun	M.y.s.	Skekka
Bjarni F. Einarsson	24,8,2004	N64°21.001 W 020°	WGS		5

Tegund minja	Tilgáta/Niðurstaða	Verk	Fjöldi
Eyðibýli			2
Hættumat	Hætta	Ástand	Aldur
Ekkert	Engin	Lélegt	1550-1900
Í eyði	Tímab. hættumat	Tímab. hætta	Merkja?
			Já
Minjagildi	Einkunn	Varðveislugildi	Einkunn 2
Hátt			
Friðlýsa?	Friðlýst?	Hvenær	
Nei	Nei		

Lega og staðhættir

Fremst á tungunni þlar sem ármót Búðarár og Hvítár eru. Handan árinna eru rústir Búðarárbakka. Í Árb. 1896 segir svo um staðsetninguna: „... hefir verið fyrir vestan ána [Hvítá], í oddanum milli ána. ... Er þar girðing fyrir ofan græna flöt, sljetta og mjög fagra.“ (Brynjúlfur Jónsson 1896:4).

Heimildir og munnmæli

Bjarni F. Einarsson. Búðarárbakki.j17. aldar býli í felum. Fornleifar nr. 4 í Hrunamannahreppi, Árnessýslu. Fornleifafræðistofan 2004.
Bruun, D. „Nokkrar eyðibýggðir í Árnessýslu, Skagafjarðardölum og Bárðadal.“ Árbók Hins isl. fornleifafélags 1898, fylgirit. Reykjavík 1898:55
Brynjúlfur Jónsson. „Rannsóknir byggðaleifa upp frá Hrunamannahreppi sumarið 1895.“ Árbók Hins isl. fornleifafélags 1896. Reykjavík 1896:4.
Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Annað Bindi. Kaupmannahöfn 1918 - 1921:273.

Lýsing

Eyðibýli.

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns segir svo um býlið: „Budarár-tunga heitir syðsti jadar af Ytra Hreppsmannaafrijet, þar byggði býli fyrir nærri 50 árum einn fjörgamall maður [Porkell, sem síðar byggði Búðarárbakka, sbr fornleifar nr. 4], sem alla hans daga hafði af nýungagirni skrölt frá einni jörð til annarar, og búið á 27 jörðum, og setti þetta býli þar í óþakklæti, eða, sem nokkrir ætla, með leyfi nokkurra hreppstjóra, og bjó þar hjer um 4 ár.“ (Jarðabók 1918-1921:273). Þetta mun hafa verið rétt fyrir 1650. Um bæjarrústina segir Brynjúlfur Jónsson svo: „Er þar girðing fyrir ofan græna flöt, sljetta og mjög fagra. Fyrir rústunum sjest að eins ávöl bunga; þó er rof á henni öðru megin, og sjest þar á steinalög, er sýna, að þar hefir byggð verið. Fyrir ofan girðinguna er grjótrjettarbot, ef til vill frá seinni öldum og hlaðin af fjallmönnum, er oft þurfa að ná dilkum til að marka þá.“ (Brynjúlfur Jónsson 1896:4).

1) Bæjarhús.

Ekki eru nein ummerki lengur sýnileg um hvar sjálfur bærinn stóð, en sennilega hefur það verið við grasi gróinn hól eða bungen inn á miðju túni innan girðingarinnar (N64°21.004 W020°03.158).

2) Garður.

Ca. 100 m langur (A - V), 0,5 - 1 m breiður og 0,1 - 0,7 m hár. Úr hellugrjóti og nokkuð hlykkjóttur. 51 m frá V enda hans er hlið, 2 m breitt. Við A endann beygir garðurinn til S og er sá kafli um 16 m langur og mun veigaminni en aðal- kafli (0,2 - 0,6 m breiður og 0,1 - 0,3 m hár).

GPS mælt við V endann.

Teikning/ljósmynd

Ljósmynd

Ljósmyndari

Bjarni F. Einarsson

Filma nr./teg. myndar

Olympus mju 300

Athugasemdir

--